

Pěstounská péče v příbuzenském vztahu a její dopad na rodinné prostředí

Klára Výmolová

Bakalářská práce
2022

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Klára Výmolová
Osobní číslo: H19545
Studijní program: B0111A190011 Sociální pedagogika
Forma studia: Kombinovaná
Téma práce: Pěstounská péče v příbuzenském vztahu a její dopad na rodinné prostředí

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti pěstounské péče, rodinného prostředí a rodinného práva.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou polostrukturovaného rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- HEDNL, Jan, 2005. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Praha: Portál. ISBN 80-7367-040-2.
KRAUS, Blahoslav, 2008. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.
SEMERÁDOVÁ, Monika a Ria ČERNÁ, 2013. Metodika podpůrných skupin pro děti vyrůstající u příbuzných, v pěstounské péči či adopci. Centrum náhradní rodinné péče Amalthea.
UHLÍŘOVÁ, Veronika, 2010. Dítě ve výchově příbuzných. Praha: Rozum a cit.
UHLÍŘOVÁ, Veronika, 2014. Kontakt dítěte v náhradní rodinné péči s biologickou rodinou. Nový Bor: Velký vůz Sever.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Lucie Blašítková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **26. ledna 2022**
Termín odevzdání bakalářské práce: **29. dubna 2022**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 26. ledna 2022

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně 23.3.2022

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na vztahy osob, které jsou součástí příbuzenské pěstounské péče. Práce se skládá z části teoretické a praktické. Teoretická část práce je zaměřena na pojetí rodiny, její funkce a typy, možnosti náhradní rodinné péče, pod kterou příbuzenská pěstounská péče spadá. Důležitou stránkou teoretické části je vymezení legislativy. Další část práce patří novele o sociálně-právní ochraně dětí, která vešla v platnost začátkem roku 2022. V části praktické jsou řešeny vztahy pěstounů a biologických rodičů dítěte umístěného do příbuzenské pěstounské péče. Dále její důvody vzniku, motivaci k ní, reakce na pěstounskou péči ze strany rodinných příslušníků, zájem biologických rodičů o dítě v pěstounské péči, pohled pěstounů do budoucna v otázkách výchovy dítěte, finančního zabezpečení ze strany státu. Veškeré tyto informace jsem získala pomocí polostrukturovaných rozhovorů osob, které se staly pěstouny a v této pozici se nacházejí v současné době nebo jejich příbuzenská pěstounská péče již skončila.

Klíčová slova: rodina, náhradní rodinná péče, příbuzenská péče, vztahy.

ABSTRACT

The bachelor thesis is focused on the relationships of people who are part of foster care. The work consists of theoretical and practical parts. The theoretical part of the work is focused on the concept of the family, its functions and types, the possibilities of alternative family care, which includes foster care. An important aspect of the theoretical part are legislative provisions. The next part of the work is focused on the amendment on the social and legal protection of children, which came into force at the beginning of 2022. The practical part addresses the relationships between foster parents and biological parents of a child placed in foster care. Furthermore, its reasons, motivation for it, what reactions to foster care from family members felt, the interest of biological parents in the child in foster care, or the foster parents' view of the future in matters of child rearing or financial security by the state.

Key words: family, surrogate family care, foster care, relationships.

Keywords: family, surrogate family care, foster care, relationships.

Děkuji paní Mgr. Lucii Blašíkové, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, poskytování rad a materiálůvých podkladů k práci.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

OBSAH	8
ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RODINA	12
1.1 RODINA A JEJÍ FUNKCE	13
1.2 RODINA A JEJÍ TYPY	15
2 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	18
2.1 TYPY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE	18
2.1.1 Svěření dítěte do péče jiné osoby	19
2.1.2 Osvojení	19
2.1.3 Poručenství	20
2.1.4 Pěstounská péče	20
2.2 PORUCHY RODIČOVSTVÍ VEDOUcí K PĚSTOUNSKÉ PÉČI	21
2.3 LEGISLATIVNÍ VYMEZENÍ	23
3 PĚSTOUNSKÁ PÉČE V PŘÍBUZENSKÉM VZTAHU	25
3.1 POZITIVA A NEGATIVA PĚSTOUNSKÉ PÉČE	27
3.2 ODMĚNA PĚSTOUNA PODLE DOSAVADNÍCH PRAVIDEL	28
3.3 NOVELA 2022	28
3.4 ODMĚNA PĚSTOUNA OD ROKU 2022	29
PRAKTICKÁ ČÁST	32
4 METODOLOGICKÝ VÝZKUM	33
4.1 VÝZKUMNÝ SOUBOR	34
4.2 METODA ZKOUMÁNÍ (SBĚR DAT)	35
5 ANALÝZA ROZHOVORŮ	37
6 KAZUISTIKY ZKOUMANÝCH RODIN	42
7 INTERPRETACE SBĚRU DAT	51
8 ZÁVĚR	65
9 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	67
10 INTERNETOVÉ ZDROJE	69
11 SEZNAM TABULEK	70
12 SEZNAM PŘÍLOH	71

ÚVOD

Rodina. Rodina začíná tam, kde se narodí dítě. Pro velkou část lidí je to nezapomenutelný moment, který se navždy vryje do myšlenek rodičů, ale také nejbližší rodiny. Můžeme se ovšem setkat i s mnoha dalšími případy, kdy rodiče o své dítě nejeví zájem a již před narozením dítěte si pohrávají s myšlenkou, že se dítěte vzdají. Ovšem je možné, že i v rodině, kde se na své dítě tolik těšili, se přihodí nějaká nenadálá situace, která může dosavadní hladký průběh rodinného života ovlivnit. Kdo v takové situaci pomůže? Kdo se stane tím zodpovědným a tím, kdo se bude snažit převzít veškeré náležitosti? V prvním momentu se obrací pozornost na rodinné příslušníky, jako například na tety, strýce. Nejčastěji to však jsou prarodiče. Mnohokrát sami pěstouni nehledí na to, jaký mají věk, jaké mají hmotné zabezpečení. To, co cítí, je čistá touha po pomoci své krvi. Některé rodiny se musí rozhodnout ze dne na den, jiné řeší problémy s úřady i několik let. Pracuji na základní škole a mám možnost se setkávat denně s mnoha různými osudy dětí a jejich rodičů. S dětmi, které vyrůstají ve vlastní rodině, s dětmi, které jsou adoptované, osvojené či v nějaké formě pěstounské péče. Pokud člověk nemá možnost nahlédnout do podobného prostředí, nikdy by nedokázal odhadnout, kolik takových případů kolem sebe má. Nejčastěji se však setkávám s pěstounskou péčí, a to v příbuzenském vztahu. Velmi mě zajímalo, jak tento stav vidí pěstouni, děti a také jejich okolí. Síla těchto příběhů mě podněcovala k tomu, abych se tomuto tématu věnovala více. Pěstounská péče je v dnešní době stále častějším tématem, které je skloňováno od různých lidí kolem. Většina těchto lidí nemá ani zdaleka ponětí o tom, co doopravdy toto všechno obnáší. Pěstouni v příbuzenské pěstounské péči se do své situace často dostali nepřípravě. Jednak tím, že neprocházejí přípravnými kurzy, na rozdíl od klasických pěstounů, ale také psychicky a emočně. Přijetí vlastního vnoučete do pěstounské péče, jeho výchova a starost o něj je nesnadná záležitost. Proto je bakalářská práce zaměřena právě na příbuzenskou pěstounskou péči.

V první kapitole teoretické části se zabývám rodinou definicí a významem rodiny, jejími funkcemi, typy a poruchami. Druhá kapitola je věnována již náhradní rodinné péči, poruchám rodičovství vedoucí k této situaci, typům náhradní rodinné péče a v neposlední řadě jejímu legislativnímu vymezení. Ve třetí kapitole se hlouběji zaměřím na konkrétní formu náhradní rodinné péče, a to na pěstounskou péči v příbuzenském vztahu. Budu se věnovat pozitivním a negativním stránkám tohoto druhu pěstounské péče, obměnám, které

jim náleží, a také v poslední době velmi často diskutovanou novelou, upravující odměny pěstounů. Cílem teoretické části bude seznámení se s problematikou náhradní rodinné péče a konkrétněji s příbuzenskou pěstounskou péčí. Praktická část bakalářské práce bude realizována kvalitativním výzkumem. Použity budou polostrukturované rozhovory s pěstouny v příbuzenské pěstounské péči. Rodiny budou popsány v jednotlivých anamnézách a následně analyzovány kódy a kategoriemi, které budou následně sloužit k interpretaci dat. Cílem této části práce bude zjistit, jak probíhá komunikace a spolupráce s biologickými rodiči, zda pěstouni vnímají změny ve vztahu s biologickými rodiči dítěte, zda došlo k širšímu narušení vazeb napříč celou rodinou či jak vidí budoucnost z mnoha různých směrů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Pro každého z nás znamená rodina něco jiného. Rodina by měla být nejpříjemnějším místem pro každého z nás. Místem, kde je člověk sám sebou, kde se může uvolnit a nesvazují ho žádné nutné potřebné role a postoje. Místem bezpečí a klidu. Možný I. (2002) uvádí, že rodina je ideální krabičkou poslední záchrany, když přijdou těžké časy. Rodina bezpodmínečně přímo ovlivňuje další osobnost dítěte v různých oblastech, ať už tělesné, morální nebo sociální. Rodina je označována jako malá primární skupina, která je založena na svazku ženy a muže, na vztahu k jejím dětem a na jejich společné domácnosti. Je to instituce, která se vyvíjí dynamicky a tvoří základní pilíř společnosti. Rodina je vzorem. Dítě díky všemožným vzorům získává různé hodnoty, postoje, názory, sociální dovednosti a postupně se připravuje na svůj samostatný život. (Šulová, 2007)

Dle Sobotkové (2001) je rodina definována jako skupina lidí, která je spojena historií, současností a budoucností jejich vztahů. Členové rodiny jsou často vázáni dědičností, manželskými svazky nebo jiným společným uspořádáním společenského života. Podstatné jsou psychologické a emocionální vazby. Forma vztahu, zda jde o nesezdané soužití nebo náhradní rodinu, už nehraje takovou roli. V jiných definicích se můžeme také dočíst, že rodiny jsou charakterizovány jako nejdůležitější společenské skupiny s hlavními funkcemi reprodukce jako socializačního činitele. Tyto postřehy poskytují jedinci identifikační vzory. Také je seznamuje s očekávaným chováním ženy či muže. Pod vlivem rodinného působení se vytváří postoj k okolí, sobě samému, ale také ke společnosti. Celý náš život se z velké části odehrává v kruhu rodiny. Je to jakýsi odrazový můstek, od kterého se v podstatě nikdy nemůžeme odpojit. I v případě, že žádnou rodinu nemáme, často o ní přemýšlíme.

Rodina poskytuje dítěti pocit jistoty a bezpečí. Nachází se v ní příležitost pro navázání spolehlivého citového vztahu, který je významnou emoční zkušeností a názornou ukázkou pro další mezilidské vztahy. Emoční akceptace je podstatná pro rozvoj dětské identity, zejména jeho sebeúcty a sebedůvěry. (Vágnerová, 2008)

Rodiče jsou pro své děti ty nejdůležitější a nejvýznamnější osoby v jejich životě. Právě na jejich chování ve velké míře závisí, jakého člověka ze svého dítěte vychovají, jak se v budoucnu bude vyrovnávat se svým vlastním životem a jak v něm celkově obstojí. Pro většinu dospělé populace je rodičovství jednou z velmi významných životních rolí. Pozitivní rodinné vztahy a vazby jsou podstatné pro každého jedince. Vazby představují pevné a bezpečné ukotvení k širší rodině. V případě, že toto není z nějakých důvodů možné,

ovlivňuje rodinná situace celoživotní nejistotu dítěte. V tomto případě není důležité, zda dítě vyrůstá v rodině vlastní čili biologické, nebo náhradní čili pěstounské.

Známe také několik druhů rodin:

Každý člověk se rodí do rodiny, kterou označujeme jako **orientační**. V té jsme vyrostli a socializovali se. V období dospělosti zakládáme rodiny, takzvané **prokreační**. Jsou to naše nově vzniklé rodiny, kde učíme své děti tomu, čemu jsme se sami naučili ve svých orientačních rodinách. Nebo se naopak snažíme vyhýbat tomu, co považujeme za chybné a nepřirozené ve své vlastní výchově.

„Rodinu lze z hlediska jejího fungování pojmout jako strukturovaný celek (systém), jehož smyslem, účelem i náplní je utvářet relativně bezpečný, stabilní prostor a prostředí pro sdílení, reprodukci a produkci života lidí.“ (Plaňava, 2000)

„Rodina je sociální zařízení, jehož primárním účelem je vytvářet soukromý prostor stíněný proti nepřehlednému a vířícímu světu veřejnému.“ (Možný, 2002)

1.1 Rodina a její funkce

Každá rodina by měla plnit základní funkce. Mezi tyto funkce řadíme funkci biologicko-reprodukční, ekonomickou, socializační a emocionální. Současná doba nakládá na rodiny velké nároky a požadavky. Rodina by měla být všem členům, zejména pak dítěti plnohodnotnou oporou. (Dokoupilová, aj., 2017)

Reprodukční funkce rodiny zabezpečuje zrození dětí a tím pokračování celého rodu. Upozorňuje na to, že reprodukční funkce rodiny nemá smysl pouze pro samotné jedince ve smyslu uspokojování biologických a sexuálních potřeb, ale že ji také potřebuje celá společnost jako reprodukční základnu. V nynější době je rodičovství odsouváno na pozdější věk. Společnost měla usilovat spíše o to, aby se rodil dostatečný počet dětí. (Kraus, 2014)

Ekonomická funkce rodiny spočívá v materiálním zabezpečení všech jejích členů. Jedná se o zajištění bydlení, stravy, ošacení a ostatních potřeb. Jsou do nich počítány i školní a pracovní pomůcky a vybavení k volnočasovým aktivitám. (Dokoupilová, aj. 2017).

Tuto funkci lze chápat ještě v širším slova smyslu, a to tak, že sami rodinní příslušníci se při výkonu svého povolání zapojují do výrobní a nevýrobní sféry a celá rodina je také významným spotřebitelem, na kterém je trh závislý. Poruchy ekonomické funkce se projevují hmotným nedostatkem.

Pečovatelská funkce (ochranná) by měla zabezpečovat veškeré životní potřeby. Jedná se o potřeby biologické, hygienické či zdravotní. Tato funkce především zahrnuje ochranu zdraví dítěte a vyvarování se sociálně-patologickým jevům. (Kraus, 2014)

Socializační funkce, někdy též nazývaná výchovná, znamená přípravu dítěte na život ve společnosti. Předávání společenských norem, hodnot a zvyklostí. Jedinec se seznamuje se společenskými hranicemi, mezníky a také následky, pokud jsou hranice překračovány. Rodina by měla být dítěti oporou ve chvílích rozhodování a volby svých vlastních řešení. (Dokoupilová, aj. 2017)

Rodiče a starší sourozenci mají být vzorem pro mladší děti v rodině, ale zároveň pozoruje, že mladší generace působí na generaci starší. Důvodem je prodlužování doby soužití různých generací. (Kraus, 2014)

Emocionální funkce rodiny je pro členy rodiny opravdu zásadní a nelze ji v žádném případě zastoupit nijak jinak. Citové zázemí, pocit bezvýhradné lásky, bezpečí a jistoty, kterých se nám v rodině dostává, nemůže nahradit žádná instituce. Některé rodiny však tuto funkci plní ve velmi malé míře. Příčinou je velká rozpadavost a zaneprázdněnost rodin. Neúspěch rodiny právě v této nejvýznamnější roli vede u dětí k citovému strádání, k psychickým poruchám až k sociálně deviantnímu chování. (Kraus, 2014)

Rodina také doplňuje kulturu společnosti a stará se o vznik dalších generací. *„Rodina ve svém souhrnu zajišťuje mnoho činností – zabezpečuje své členy hmotně, pečuje o zdraví, výživu a kulturní dědictví, vštěpuje jim morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, chrání a podporuje. Rodina plní určité role i ve vztahu ke společnosti – je to především reprodukce obyvatelstva, a to jak reprodukce biologická, tak i kulturní.“* (Kraus, 2014)

Vzájemná souhra, soulad a interakce mezi rodiči a dětmi, je důležitá v celém dětství, období dospělosti a zralého věku. Rodina je vzorem. Samostatná rodina by měla zastávat určité funkce. Rodiny můžeme dělit také dle funkčnosti na funkční rodiny – ty, které zabezpečují své základní funkce přiměřeně, vývoj dítěte je optimální, dysfunkční rodiny – plnění některých funkcí není plněno dostatečně, přitom ale není ohrožen celkový život rodiny a afunkční rodiny – nejsou schopny zajistit plnění základních funkcí, je narušen celkový život rodiny, zásadně dochází k negativnímu ovlivňování socializace a vývoje dítěte. (Matoušek, 2003)

„Jestliže z jistého prostoru, který rodina udržuje a utváří, ohraničeného stěnami bytu nebo domu má vzniknout prostor pro sdílení života – to jest, má-li se obydlí stát domovem, kde členové rodiny sdílejí významnou část žití – je zapotřebí utvářet i udržovat zcela specifické

psychologické prostředí, v němž převažuje kladné emoční ladění, vzájemná blízkost, akceptace, podpora a též kooperativnost nad soutěživostí, nad bojem a neakceptací. Tento psychologický i fyzický prostor musí být, má-li rodina naplňovat svůj smysl a poslání, relativně bezpečný a stabilní, což znamená absenci krizí, problémů či nejistot. Pocity bezpečnosti a jistoty v rodině nevyvěrají z toho, že rodiče ochraňují a zabezpečují svoje děti, zvládají krize i problémy, podporují se mezi sebou. Nepochybně je základní funkcí rodiny reprodukce lidského rodu, což nezahrnuje pouhé početí a porod, nýbrž celou plejádu úkolů a činností, které shrnujeme pod pojmy reprodukce a produkce života.“ (Plaňava, 2000)

1.2 Rodina a její typy

Klasifikace jednotlivých rodin, dříve označována jako rodinná diagnóza, je posuzována z mnoha různých pohledů. Typologie rodin se opírá o podrobné údaje dominantního člena domácnosti nebo obou dospělých, kteří určitým způsobem působí nefungování celé rodiny. (Matoušek aj., 2005). Ten také uvádí následující typy rodin.

Perfekcionistické rodiny – úzkostně neurotické. „*V těchto rodinách jeden nebo oba dva rodiče nadměrně zdůrazňují žádané způsoby chování, přičemž překročení norem je doprovázeno vysokou úzkostí*“ Pokud se v těchto rodinách vyskytne problém, nejsou do jeho řešení zapojovány žádné instituce, jako například policie, soudy apod. Výjimkou je rozvod. Dále **egocentrické rodiny** – **nesourodé**, chladné a prestižní rodiny, kde jsou oba dospělí v zajetí svého pracovního úspěchu. Stejně tak to může být pouze jeden z rodičů (častěji otec). Tyto rodiny jsou finančně dobře zajištěny, avšak se v rodinách objevuje manželský nesoulad. Děti z takových rodin mívají psychiatrické potíže, predeliktivní projevy nebo zanedbávají školní docházku. Také sem patří **asociální rodiny** – delikventní, deviantní, agresivní i impulzivní. Tyto rodiny charakterizuje nedostatek jak hmotných potřeb, tak i sociálních. Pro získání a uspokojení těchto chybějících potřeb často překračují zákon. Vztahy v rodině nejsou na kvalitní úrovni. V těchto rodinách se často můžeme setkat se zneužíváním či zanedbáváním dětí a fyzickou agresivitou mezi dospělými. Můžeme se také často setkat s konzumací alkoholu a návykových látek. **Nepřiměřené (nezralé) rodiny** – **jedná** se o rodiny dětinské, neadekvátní, nezralé či rodiny extrémně závislé. Rodiče zde spoléhají převážně na pomoc svých rodičů, široké rodiny a sociálních pracovníků. Nepředvídají situace, které mohou do budoucna nastat.

Procházka, M. (2012) uvádí ještě další typy rodin, a to **liberální rodiny** – typ výchovy může být chápán jako opak autoritářského stylu. Tam, kde převažuje liberální výchova, je dítě vnímáno jako samostatná osobnost, je podporována jeho samostatnost, kreativita a svoboda. Dále **přetížené rodiny** – charakteristický je nesoulad mezi situačními požadavky a reálnými možnostmi rodiny (tzn., že si nakládají více, než jsou schopni zvládnout). Zdrojem takového rozporu mohou být konflikty v rodině či mezi manželi, problémy se sousedy, narození dalšího dítěte, nemoc či smrt v rodině, ekonomické a sociální potíže. A také **autoritářské rodiny** – tato rodina se vyznačuje neustálými zákazy a příkazy. V rodině je cílevědomě potlačovaná spontánnost a osobní autonomie členů. Výchova je založena na trestech, a to v široké škále. Pozorovat můžeme ironii, ponižování až po fyzické násilí. Dále se můžeme také setkávat s rodinami odkládajícími, disociovanými, neintegrovanými, represivními, impulzivními, nesouměrnými, rodiny s nejasnými vnitřními hranicemi mezi generacemi. *"Za jednotlivými typy rodin bychom vždy měli vidět neopakovatelnost, unikátnost každého rodinného systému. Mezi jednotlivými vyhraněnými typy rodin předpokládáme existenci řady nevyhraněných či přechodových a smíšených typů, takže většina rodin se k podstatě k „čistým“ typům zařadit nedá“* (Sobotková, 2001)

Rodinu je možné charakterizovat i dle dalších skutečností. Pokud dělíme rodinu podle úplnosti, setkáme se s rodinou **úplnou**. To je rodina, která je složená z otce, matky a dítěte či děti žijí pohromadě. Také známe rodiny **neúplné**, kde jeden z rodičů chybí například z důvodu rozvodu či úmrtí. Také se můžeme setkat s dělením rodiny podle původu. Mezi ty to rodiny patří rodiny **orientační (primární)**. Jedná se o rodinu, která je výchozí, do které se člověk rodí a je v ní vychováván. Také rodina **reprodukční (sekundární)**. Tou je nová rodina, kterou si vytváříme v dospělosti a přivádíme do ní vlastní děti a také **druhotně vzniklá**, která je novou rodinou, kam si partneři přivádí děti z předchozích manželství či partnerství. Dále můžeme rodiny dělit podle velikosti, a to na rodinu **nukleární** – tuto rodinu charakterizuje soužití rodičů a dětí. Dále rodina **rozšířená**, do níž spadají příbuzní, jako například prarodiče, tety, strýcové. Dalším dělením je rodina dle funkčnosti. Rodiny dle funkčnosti dělíme na rodinu **funkční**, jíž je rodina, která plní veškeré potřeby všech svých členů. Další rodinou je rodina **dysfunkční** – ta, která není schopna řešit některé funkce rodiny a **afunkční**, které neplní žádnou ze svých funkcí. Setkáváme se také s dělením podle životního stylu. Rodina **konzumní** je rodinou, která je zaměřena na věci materiální a peníze. Dále sem patří styl **křesťanský** a tím víra v Boha a aktivity spojeny s vírou jsou v těchto rodinách na prvním místě, rodina **přírodní**, kde příkládají důležitost přírodě a tráví v ní

téměř veškerý svůj čas, a styl **vesnický**, kde rodiče pocházejí z vesnice a mají na ni stálé vazby. Kterákoliv z poruch těchto funkcí nebo charakteristik rodin může vést k tomu, že se dítě dostane do náhradní rodinné péče.

2 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

Tato kapitola je zaměřena na popis jednotlivých typů náhradní rodinné péče. Náhradní rodinná péče se dělí na osvojení, poručenství, svěřeni dítěte do péče jiné osoby odpovědné za výchovu, předpěstounská péče, pěstounská péče, pěstounská péče na přechodnou dobu. Těmito formami péče jsou zabezpečeny děti opuštěné, ale také děti, o které se rodiče nemohou postarat z mnoha různých důvodů v ten daný čas či pro ně nejsou schopni vytvořit adekvátní prostředí, které by vedlo k jejich správnému rozvoji.

Výchova dětí a péče o jejich příznivý vývoj je především právem a povinností obou rodičů. Ne všichni rodiče se však chtějí nebo mohou o své děti starat. V situacích, kdy děti nemohou z nejrůznějších důvodů vyrůstat ve vlastní rodině, je třeba najít nejideálnější formu náhradní péče, což má za úkol Úřad sociálně-právní ochrany dětí. Počet dětí, které vyrůstají v pěstounské péči v naší zemi, každoročně kontinuálně mírně narůstá, jak můžeme vidět v tabulce č.1. Zatím co v roce 2006 vyrůstalo v pěstounské celkem 4.884 dětí, téměř o 10 let později, v roce 2015 to bylo již 10.380 dětí, což představuje více než dvojnásobný nárůst. Podobně narůstají i počty dětí svěřených do pěstounské péče jejich prarodičů. V roce 2015 bylo z celkového počtu 10.467 pěstounů 6.026 prarodičů, což je 57,6 % všech pěstounů. (Moštková, Sobotková, 2006)

Tabulka 1- Počty dětí svěřených do PP a počty pěstounů v letech 2006–2015

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Počet dětí svěřených do PP v daném roce	889	1105	1403	1568	1491	1507	1622	2191	2218	1941
Počet dětí v PP k 31.12.	4884	5174	5727	6722	7021	7463	7561	8606	9771	10380
Počet pěstounů	4845	4927	5790	6313	8504	9302	1018 8	1141 7	10244	10467
Pěstouni – prarodiče	2250	2391	2913	3290	4275	4722	4922	5640	5817	6026
Pěstouni - jiní příbuzní	800	914	1009	1063	1436	1511	1630	1796	1619	1633
Pěstouni – cizí	1761	1688	1935	2068	2909	3083	3492	3822	2755	2805

2.1 Typy náhradní rodinné péče

Pro dítě, které bude osvojeno či mu bude poskytnuta pěstounská péče, je velmi důležitý vhodný výběr osvojitelů a pěstounů. Osvojitelé a pěstouni se vybírají vždy pro konkrétní dítě. Při šetření nastávajících rodičů je jedním z nejdůležitějších kritérií zaměření se na jejich osobní vlastnosti, znaky a charakteristiky a dosavadní způsob života.

„Zprostředkování náhradní rodinné péče se řídí zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů a Zákonem o rodině. Ze zákona o sociálně-právní ochraně dětí vyplývá, že zprostředkování náhradní rodinné péče (osvojení nebo pěstounské péče) v rámci České republiky je pouze v kompetenci krajských úřadů, Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky (MPSV) a Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí v Brně. Krajské úřady a MPSV zprostředkovávají osvojení a pěstounskou péči v rámci České republiky, Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí v Brně zprostředkovává osvojení dětí do ciziny a osvojení dětí z ciziny do České republiky.“ (Říčanová, 2009)

2.1.1 Svěření dítěte do péče jiné osoby

Zmiňovaná forma náhradní rodinné péče je podložena občanským zákoníkem (v § 953 až § 957). Soud určuje dítě do péče pečující osoby v případech, kdy o dítě nemůže osobně pečovat žádný z rodičů ani poručník. Soud při rozhodnutí o svěření dítěte do péče musí brát v potaz zájmy dítěte. Pokud soud rozhodne jinak, rodičům zůstává zachována rodičovská odpovědnost k dítěti a rodiče zůstávají zákonnými zástupci dítěte. **Svěření dítěte do osobní péče pečující osoby má přednost před péčí o dítě v ústavní výchově.** V případě, kdy není možné rodičům nebo ostatním příbuzným uložit vyživovací povinnost, nelze svěřit dítě do péče těchto osob (dítě však může být svěřeno do pěstounské péče, kde náleží dávky pěstounské péče).

2.1.2 Osvojení

Osvojení neboli adopce (§ 794 až § 845 občanského zákoníku) je další forma náhradní rodinné péče. Mezi osvojitelem a osvojencem vzniká vztah, jako mezi rodičem a dítětem. Tímto vzniká plná rodičovská odpovědnost. Do matriky jsou zapsáni na základě pravomocného rozhodnutí soudu osvojitelé, nebo osvojitel. Osvojitel má povinnost informovat osvojené dítě o tomto osvojení nejpozději do zahájení školní docházky. Této formě náhradní rodinné péče nenáleží žádné zvláštní dávky, jako je tomu v případě pěstounské péče.

Dítěti náleží příjmení osvojitele a vztahy s původní rodinou, na rozdíl od pěstounské péče, zanikají. Osvojení není možné mezi osobami příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci. Osvojiteli se mohou stát manželé nebo jen jeden z manželů.

“K podstatné změně oproti předchozí úpravě zákona o rodině dochází posílením práv příbuzných existujících i domnělých. V rámci nové právní úpravy došlo k zásadnímu

zdůraznění postavení osvojení jako subsidiární formy péče o nezletilé dítě a zdůraznění funkce biologické rodiny jako primárního pečovatele o nezletilé děti.” (Cilečková, K., 2014)

2.1.3 Poručenství

Soud má povinnost jmenovat dítěti poručníka (§ 928 až § 942 občanského zákoníku) za situace, kdy není k dispozici žádný z rodičů.

Nejčastěji se jedná o případy, kdy oba rodiče nezletilého dítěte zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, byl pozastaven výkon rodičovské povinnosti, nebo byla rodičovská odpovědnost rodičů omezena či byl její výkon omezen a byl stanoven rozsah tohoto omezení. Také se může jednat o dítě nezletilých rodičů, případně jednoho nezletilého rodiče, kdy druhý není znám či v rodném listě uveden. Poručník pečující o dítě přebírá vůči dítěti všechny povinnosti a práva jako rodič. Vyživovací povinnost k dítěti nemá.

“Soud jmenuje dítěti poručníka vždy, když tady není žádný z rodičů, který má a vůči svému dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu. Poručník má vůči dítěti zásadně všech – na práva a povinnosti jako rodič s výjimkou povinnosti vyživovací; z výjimečných důvodů může soud okruh práv a povinností poručníka vymezit jinak.” (Cilečková, 2014)

Poručníkem je možné jmenovat svéprávnou osobu, která bude schopna tuto funkci řádně vykonávat. Pokud se nepodaří najít vhodného člověka, který by mohl poručnictví vykonávat, jmenuje soud do funkce poručníka orgán sociálně-právní ochrany dětí.

2.1.4 Pěstounská péče

Další formou náhradní rodinné péče je pěstounství (§ 958 až § 973 občanského zákoníku). Je určena dětem, o které nemohou rodiče ani poručník pečovat, a to na dobu, kdy trvá překážka, která brání rodičům v osobní péči o dítě. Rodič může následně požadovat o navrácení dítěte zpět do své péče. Pěstounská péče má přednost před ústavní výchovou. I v případě, že je svěřeno dítě do pěstounské péče, mají rodiče vůči dítěti stále povinnosti a práva vyplývající z rodičovství. Rodiče mají právo se s dítětem osobně a pravidelně stýkat. Také mají právo na informace ohledně dítěte, pokud soud nerozhodne jinak. Pěstoun musí poskytnout záruku řádné péče a být občanem České republiky s trvalým bydlištěm. Soud dává přednost osobě příbuzné či blízké. Dítě může být svěřeno do pěstounské péče buď jednotlivci, nebo manželům. *“Pěstounská péče je definována jako tradiční soukromoprávní institut s veřejnoprávními rysy, které spočívají v jejím zprostředkování, organizaci, hmotném zabezpečení, kontrole a v neposlední řadě i podpoře a provázení pěstounů.”* (Cilečková, 2014)

2.2 Poruchy rodičovství vedoucí k pěstounské péči

Do poruch rodičovství patří rodiče, kteří se o dítě nemohou starat, jejichž důvody spočívající v nepříznivých přírodních podmínkách a situacích, jako jsou například přírodní katastrofy, v poruchách fungování celé společnosti jako je válka, hladomor a v narušení celého rodinného systému. To jsou například nemoc, úmrtí, invalidita, špatný zdravotní stav dítěte. Dále rodiče, kteří se neumějí či nedovedou starat o dítě. Zde se jedná se o situace, kdy rodiče nejsou schopni zabezpečit dětem přiměřený vývoj a naplnit jejich základní potřeby z důvodu nezralosti, kdy nejsou schopni přijmout základní společenské normy. Je možno sem zařadit i rozvádějící se či rozvedené rodiče, kteří nevědí, jak si počínat v těchto komplikovaných situacích, kdy rodiče dětem ubližují a používají je jako nástroj pro svou obranu. Také sem patří rodiče, kteří se nechtějí o dítě starat.

Tyto příčiny spočívají v poruchách osobnosti rodičů, kteří náležitě neplní rodičovské povinnosti. Zájem rodičů není dostačující. Rodiče neposkytují dětem potřebnou péči, v některých případech je opouštějí. Péči o dítě lze hodnotit jako nedostatečnou, žádnou nebo škodlivou. Jedná se také o rodiče dítě týrající a zneužívající, kteří mají k dětem vztah nepřátelský a vědomě jim ubližují. Děti jsou ohroženy fyzicky i psychicky. Takový přístup může vést až ke smrti dítěte. Obecně můžeme příčiny poruch rodin rozdělit na objektivní, subjektivní a smíšenou oblast. Oblast objektivní se projevuje nezávisle na jednání rodičů. V životě se nastávají situace, jež osobně nemůžeme ovlivnit, jako například nezaměstnanost, invalidita, nemoc rodinného příslušníka, smrt, válka atd. Další oblastí je oblast subjektivní, která je odrazem jednání rodičů – vychovatelů, je to většinou neochota pečovat o dítě, neochota přijmout společenské a právní normy, neschopnost zvládat zvláštní situace atd. Poslední možnou oblastí je oblast smíšená, kdy se objektivní i subjektivní stránka vzájemně dotýkají, například, když v rodině dojde k úmrtí jednoho z rodičů (objektivní stránka) a druhý rodič ztratí zájem o výchovu dětí a své neštěstí zapíjí alkoholem (subjektivní stránka). Zde zmíněné poruchy rodičovství mohou vést právě k příbuzenské pěstounské péči. Existuje několik typů pěstounské péče, jimiž jsou **předpěstounská péče** po dobu, než soud rozhodne o pěstounské péči dítěte, může být dočasně dítě svěřeno rozhodnutím OSPOD do péče budoucího pěstouna, tzv. předpěstounské péče. V době předpěstounské péče náleží pěstounům stejná odměna jako v případě pěstounské péče. Nejpozději do doby tří měsíců uplynulých od doby svěřeni do předpěstounské péče musí budoucí pěstoun podat návrh na zahájení řízení o svěřeni dítěte do pěstounské péče. **Pěstounská péče na přechodnou dobu** (od roku 2006) soud může na návrh úřadu sociálně-právní ochrany dětí svěřit dítě do

pěstounské péče na dobu přechodnou, a to osobám, které jsou v evidenci osob, které jsou odpovídající pro tuto péči.

„Je-li dítě svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu, je soud povinen nejméně jednou za tři měsíce přezkoumat, zda důvody k ní dále trvají. Za tímto účelem si vyžádá soud zejména zprávy příslušného orgánu OSPOD. Soud rozhodne o výchově dítěte vždy, odpadnou-li důvody, pro které bylo dítě do přechodné pěstounské péče svěřeno.“ (Bukelová a kol., 2007)

Pěstounská péče klasická, dlouhodobá je péče, která má přednost před péčí o dítě v ústavní výchově. Od osvojení se liší v tom, že u pěstounské péče je zákonným zástupcem stále biologický rodič. Rodič má tedy právo na kontakt s dítětem i na informace o jeho vývoji. Nestanoví-li soud jinak. Pěstoun je povinen zastávat při výchově přiměřeně povinnosti a práva rodičů. Je povinen a oprávněn rozhodovat v běžných záležitostech dítěte, a v těchto záležitostech jej zastupovat. Pěstounská péče zaniká, když nabude dítě plné svéprávnosti. Mezi pěstounem a svěřeným dítětem není vyživovací povinnost. Pěstounovi náleží za výkon pěstounské péče odměny pěstounské péče. Pěstoun se z povinnosti účastní pravidelného vzdělávání. Do pěstounské péče jsou umístěvány děti, jejichž rodiče nejsou schopni ze závažných důvodů vykonávat rodičovskou odpovědnost, a to z dlouhodobého hlediska, a přitom nedali souhlas k osvojení. Podobě **pěstounská péče v příbuzenském vztahu** je věnována následující kapitola.

Studie, kterou provedl Socioklub pro Ministerstvo práce a sociálních věcí říká, že pěstouni považují za ideální počet dětí pěstounské péči 1 až 4 děti, a to včetně dětí vlastních. Naopak pěstouni, kteří již pěstounskou roli ukončili, udávají počet 3 až 6. Je poukazováno na potřebu snižovat počet dětí z důvodu narůstající problémovosti dětí a také z důvodů, že se zdravotní stav pěstounů zhoršuje, pokud vychovávají více dětí. Proto jsou studií doporučovány maximálně 4 děti. Studie také zkoumala optimální věk, kdy je ideální, aby děti přišly do pěstounské péče. Jak pěstouni, tak osvojitelé udávají, že by dítě mělo být navázáno na novou rodinu co nejdříve, v průměru ve věku 1,5 až 3,5 let. Optimální věkovou hranicí, kdy dítě vstupuje do pěstounské péče je 10 let. V případě, že k pěstounské péči dojde v jeho pozdějším věku, dítě si hůře vytváří citový vztah k pěstounovi i k nové rodině. Pokud se svěřují do pěstounské péče sourozenci, vždy je snaha toto pouto zachovat.

2.3 Legislativní vymezení

K 1. 1. 2013 došlo ke změnám v oblasti sociálně-právní ochrany, které se velmi výrazně dotkly oblasti náhradní rodinné péče. 1. 1. 2014 vešel v platnost zákon č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku a zákonů na něm navazujících. Tato právní úprava převedla veškeré rozhodovací pravomoci na soud, a to téměř ve všech věcech náhradní rodinné péče. Náhradní rodinná péče v České republice je podložena Zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, který doplňuje obecnou právní úpravu především v oblasti pěstounství. Tomuto zákonu předcházela Zákon č. 50/1973 Sb. o pěstounské péči (platný od 4. 5. 1973, účinný od 1. 6. 1973, **zrušen 1. 4. 2000**)

Dále uvádím přehled právních předpisů, které přímo či nepřímo upravují oblast náhradní rodinné péče:

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře (platný od 14. 7. 1995, účinný od 1. 10. 1995) o pěstounské péči se zde pojednává ve druhé části zákona. Příjem rozhodný pro přiznání dávky v §7, v článku 10 a také v části páté, § 74, článku jedna, odstavce c, Přejímací ustanovení: *“příspěvek na úhradu potřeb dítěte a odměnu pěstouna podle zákona o pěstounské péči”*

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu (platný od 31. 5. 2006, účinný od 1. 1. 2007 - Posuzování příjmů §7, článek 2, odstavec e: *“dávky státní sociální podpory a dávky pěstounské péče, s výjimkou příspěvku na bydlení a jednorázových dávek, a náhradní výživné pro nezaopatřené dítě podle zákona o náhradním výživném”* - § 47e a následného zákona č. 359/1999 Sb.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (platný od 17. 12. 1963, účinný od 1. 4. 1964) - Hlava třetí, Příkazání pohledávky, §312, odstavec 3: *“Výkon rozhodnutí ohledně dávek státní sociální podpory a pěstounské péče, které nejsou vyplaceny jednorázově, nelze provést příkazáním pohledávky.”*

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (platný od 27. 9. 2013, účinný od 1. 1. 2014) - Hlava pátá, Péče soudu o nezletilé, Pododdíl 1, §452, článek 2: *“Vhodným prostředím se rozumí výchovné prostředí u osoby nebo zařízení způsobilého zajistit nezletilému řádnou péči s ohledem na jeho fyzický a duševní stav, jakož i rozumovou vyspělost a umožnit realizaci případných jiných opatření stanovených předběžným opatřením. Předběžným opatřením podle odstavce 1 lze svěřit dítě i do pěstounské péče na přechodnou dobu, po kterou rodič nemůže dítě ze závažných důvodů vychovávat, nebo po*

jejímž uplynutí lze dítě svěřit do péče před osvojením, dát souhlas rodiče s osvojením či rozhodnout o tom, že není třeba souhlasu rodiče k osvojení.”

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (platný od 31. 3. 2006, účinný od 1. 1. 2007)

“Tento zákon je rozdělen do 11 částí, jehož základní ustanovení, předmět úpravy, upravuje podmínky poskytování pomoci a podpory osobám v nepříznivé sociální situaci prostřednictvím sociálních služeb a příspěvku na péči...”

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi (platný od 31. 3. 2006, účinný od 1. 1. 2007) - část 2, Příjem, odstavec 3, článek a: “*Za příjem pro určení přiměřených nákladů na*

bydlení se považuje příjem uvedený v odstavci 1, s výjimkou dávek pěstounské péče.”

Základní mezinárodní úmluvy a předpisy:

Úmluva o právech dítěte 104/1991 Sb. respektovat rodinu jako základní jednotku společnosti a jako přirozené prostředí, ve které se rozvíjí každý její člen, zvláště děti, dle článku 7, odstavec 1. “*Každé dítě je registrováno ihned po narození a má od narození právo na jméno, právo na státní příslušnost, a pokud to je možné, právo znát své rodiče a právo na jejich péči.*“ Nařízení Rady č. 2201/2003, o pravomoci a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti Listina základních práv v EU.

3 PĚSTOUNSKÁ PÉČE V PŘÍBUZENSKÉM VZTAHU

Občanský zákoník upřednostňuje v pěstounské péči příbuzné dítěte nebo mu osoby blízké. To však neplatí vždy. Pokud by tento postup byl v rozporu se zájmy dítěte, je lepší od něj upustit. Biologický vztah pěstounů a dítěte v pěstounské péči hraje důležitou roli. V článku 7, Úmluvy o právech dítěte, je uvedeno právo dítěte znát své rodiče, kteří se podílí na péči. Pokud dítě nemůže vyrůstat a být vychovááno svými rodiči, je správné, aby byly hledány osoby mu nejbližší.

Dřívější občanský zákoník, zákon č. 40/1964 Sb., příbuzenství nevymezoval. Byla jen uváděna pravidla, podle kterých se určování stupňů příbuzenství určovalo. Příbuzenství je ustanoveno §771 občanského zákoníku, definováno jako vztah, který je založený na krevním poutu. Osobou, která se tedy může stát příbuzenským pěstounem jsou prarodiče, staří sourozenci, ale také strýc nebo teta. *“Výchova každým náhradním rodičem bývá jiná, závislá právě na jeho rodinné roli a příbuzenském vztahu k dítěti. Z praxe však vyplývá, že větší část pečujících příbuzných jsou především prarodiče.”* (Uhlířová, 2010)

Dle Králíčkové (2007) se může se jednat o pokrevní pouto, které vzniklo přirozeně, či jako důsledek vyvratitelných domněnek otcovství. Většinou je tedy příbuznou osobou, která se stane pěstounem, prarodiče či starší sourozenci. Mělo by být však uváženo, jak dalece tyto příbuzenské vztahy sahají. Za uplynulých deset let se počet prarodičů pěstounů více než zdvojnásobil. Navíc příbuzenská pěstounská péče, která kromě prarodičů zahrnuje i další příbuzné, jako jsou tety, strýcové či zletilí sourozenci, tvořila v roce 2015 přesně 73,2 % ze všech pěstounských rodin. (Mošťková, Sobotková, 2016)

Vznik příbuzenské pěstounské péče může vzniknout na určitých základech.

Na základě tragédie v rodině, kdy se může jednat o situaci vzniklou **náhle a nečekaně** – hromadné neštěstí, úmrtí při autonehodě, **pozvolně** – příbuzenské pěstounské péči předcházela péče o nemocného rodiče dítěte, prarodiče byli obvykle již před možnou smrtí rodičů zapojeni do péče o vnouče, a **následně** – kdy oba rodiče zemřeli v krátkém časovém úseku po sobě, dítě je oboustranným sirotkem. Na základě nedostatečné péče – **nezralost a nezletilost matky či otce** – nezralost matky není tolik vázána na věk, ale na sociální situaci a postavení děvčete, dále **závažné onemocnění matky nebo otce** – **onemocnění**, zejména matky samoživitelky, bývá důvodem svěření do příbuzenské pěstounské péče. Dítěte se ve velkém množství případů ujme přímá rodina, která je ochotna vypomoct po dobu nemoci a léčby. **Rodič/rodiče s tělesným či smyslovým postižením** – nelze upřít rodičovství lidem s postižením, záleží vždy na míře postižení, na zralosti osobnosti, a především na okolí, zda

je ochotné pomoci, pokud je to potřeba. **Rodič/rodiče s psychickým postižením, a to postižení intelektu rodičů, psychiatrická zátěž bránící péči o dítě – budoucí rodiče** je třeba upozornit na poměrně vysoké procento dědičnosti. **Opuštění dítěte** – rodiče, nejčastěji matka, dítě opustí již v porodnici nebo v průběhu rané péče. Většinou na sebe na sebe neuvede kontakt, tímto se zbavuje odpovědnosti. Otec bývá v takových případech obvykle neuveden. **Zanedbávání základních potřeb dítěte v důsledku života v nevhodném, až patologickém prostředí** – jedná se o prostředí, které může dítě ohrozit jak na zdravém vývoji, tak dokonce i na životě. Kromě drog a prostituce se jedná o alkoholismus, osobnost rodiče je patologická.

Prarodiče, nejčastější pěstouni v příbuzenské pěstounské péči

Pro většinu lidí je přirozené, že se s přibývajícím věkem a nastupujícím stářím stávají prarodiči. Narození vnuků a vnuček je jedním z nejdůležitějších a nejsilnějších momentů v životě. Rodina se rozrůstá, všichni se dostávají do nových rolí a upevňuje se sociální kontakt. Rodiče matky a otce dítěte, kteří zůstanou pouze ve své přirozené roli, přistupují ke svým vnukům zcela jiným způsobem než prarodiče, jež se dostali do zkušenosti s pěstounskou péčí. Tito prarodiče to mají složitější. Stávají se rodiči a přebírají zodpovědnost za výchovu dítěte. Když se prarodiče stanou pěstouny, tak jsou za tím zpravidla těžké, mnohdy tragické situace, selhání rodiny či vážná nemoc. Tyto důvody jsou již blíže uvedeny v předchozí kapitole. V moment, kdy se prarodiče dostanou do této situace, zažívají pocit bezmoci, že nemohou pomoci svému vlastní dítěti od problému, ve kterém se ocitlo.

V jedné ze starších publikací Matějčka (1999) je uvedeno v souvislosti s příbuzenskou pěstounskou péčí, že v této formě prarodiče znají minimálně jednoho z rodičů důvěrněji již od dětství. Jedna z motivací k výchově vnučat je vidina pokračování rodu. Vkládají do nich veškeré své naděje a snaží se naplnit touhy, které nedokázaly splnit jejich vlastní děti.

Mezi výhody patří sociobiologické hledisko, protože je jednodušší pečovat o osobu, která je s námi geneticky propojená. Ve většině případů mají prarodiče a děti svěřené do péče již vybudovaný nějaký vztah a navzájem se znají. Není třeba procházet seznamováním a procesem získávání důvěry.

Také je uváděno, že mezi výhody prarodičovské pěstounské péče patří, že se dítě s nastávajícím pěstounem zná, dítě pocítuje bezpečí, který je důležitý pro to, aby se dítě vyrovnalo s nastalou situací. Další výhodou vyplývající z prarodičovské pěstounské péče je fakt, že prostředí, ve kterém bude vychováváno, zná a orientuje se v něm. Dítě i nadále zůstává součástí své rodiny. (Uhlířová a spol., 2010)

Uhlířová (2010) také uvedla, že prarodiče, přebírající péči o vnoučata, jsou silnější o pocit, že dělají správnou a smysluplnou věc. Jejich život se stane pestřejší a často duševně omládnou. Děti se v péči prarodičů lépe aklimatizují a přechod do péče bývá méně bolestivý. Dítě také o poznání lépe vnímá svou identitu, své kořeny a ví, odkud přichází. Zahraněční výzkum, se snažil srovnat psychické problémy dětí vyrůstajících v příbuzenské pěstounské péči a pěstounské péči klasické, bylo zjištěno, že u těch dětí, které vyrůstaly u rodinných příbuzných, byla posílena identita a sebeúcta, která má souvislost s rodinnou historií. To vysvětluje, proč děti v příbuzenské pěstounské péči oproti klasické pěstounské péči mají menší problém v psychické oblasti, a také to, že je vrstevníci méně odsuzují. Naopak mezi nevýhody, které mohou být spojeny s touto formou pěstounské péče, patří opakování výchovných chyb a postupů. Dalším důležitým činitelem je věk. Pěstouni stárnou společně s dítětem a časem se může dojít k tomu, že nebudou své postavení zvládat. Také může nastat situace, že péči o dítě berou jako svoji povinnost a neberou tuto svoji novou roli jako svobodnou volbu. V tomto případě mohou dítě vnímat jako přítěž, což se samozřejmě odrazí na jejich vzájemném vztahu. Dalším rizikem, které může vést k narušení identity dítěte je prolínání rolí, zda má dítě pěstouny vnímat i nadále jako své prarodiče či je přijmout na místo rodičů. (Uhlířová, 2010)

3.1 Pozitiva a negativa pěstounské péče

Příbuzenská pěstounská péče je specifická v tom, že u ní neprobíhá proces zprostředkování. Tato zásada je upravena Občanským zákoníkem v ust. § 962 odst. 2 a v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí v ust. § 20 odst. 3 písm. b).

Nejvíce řešeným problémem souvisejícím s příbuzenskou pěstounskou péčí je hmotné zabezpečení těchto pěstounů. Osobám příbuzným je totiž vyživovací povinnost vůči dítěti stanovena zákonem. Primárně je tato povinnost určena pro nejbližší příbuzné. Právě u tohoto druhu pěstounství se můžeme často setkat s kritikou, která souvisí s hmotnou podporou.

Dle Nožířové (2012) by měli být prarodiče, jakožto pěstouni dítěte, více podporováni po hmotné stránce, ačkoliv sami mají k dítěti vyživovací povinnost, která vyplývá z jejich příbuzenského vztahu. Dříve uváděli ve svém díle Holub a kolektiv (2011) v komentáři k zákonu o rodině, že výživné ze strany prarodičů přichází na řadu až v případě, že vyživovací schopnost nemůže být z objektivních důvodů plněna ze strany rodičů dítěte. Těmito důvody mohou být například nemoc či studium. Nejedná se o případy, kdy se rodiče vyhýbají práci, bezdůvodně mění zaměstnání apod. To však nyní již není aktuální.

Příbuzenská pěstounská péče však obsahuje i několik pozitivních stránek. Lépe se umožňuje případný návrat k rodičům a jejich styk s nimi po dobu pěstounské péče. Také ve většině případů osoby blízké mají ponětí o specifických potřebách svěřených dětí a o jejich zdravotním stavu. Dítě je méně stresováno, je-li svěřeno do péče osobě blízké, a lépe se s tím vyrovná.

3.2 Odměna pěstouna podle dosavadních pravidel

V nynější době je odměna pro pěstouna stanovena pevnou částkou. Při péči o jedno dítě činí 12 tisíc korun měsíčně, a to hrubé mzdy, a při péči o dvě děti 18 tisíc korun. Ten, kdo pečuje aspoň o tři děti nebo alespoň o jedno postižené dítě (středně těžká, těžká nebo úplná závislost na pomoci jiné osoby) dosáhne na částku 30 tisíc korun. Z pohledu daní a odvodů se odměna pěstouna považuje za příjem ze závislé činnosti, tedy jako zaměstnání. Pěstoun odvádí daň z příjmu, sociální a zdravotní pojištění. Také si však může odečítat daňové slevy. Při péči o jedno dítě tedy odměna pěstouna podle dosavadních pravidel činí asi 8.800 korun čisté mzdy před odečtením slev na dani. Na zmíněnou odměnu mají v současné době automaticky nárok všichni pěstouni, kteří nejsou příbuzní dítěte v linii přímé. Tedy všichni kromě prarodičů nebo praprarodičů – u nich se totiž vychází z toho, že mají vyživovací povinnost podle občanského zákoníku. Odměna pěstounům, kteří pečují o vnouče či pravnouče, může být přiznána úřadem práce – především s ohledem na jejich sociální a majetkové poměry nebo zdravotní stav dítěte. Na odměnu dosáhne v praxi naprostá většina pěstounů z řad prarodičů. Dle ministerstva práce a sociálních věcí je to až 95 % z nich.

3.3 Novela 2022

1. ledna 2022 v oblasti dávek pěstounské péče dochází ke změnám, a to na základě novely zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, provedené zákonem č. 363/2021 Sb. Tento návrh byl podán panem poslancem Alešem Juchelkou, který uvádí, že prarodiče, pokud dostanou do péče děti svých dětí, mají vyživovací povinnost. Dle Ivany Holmerové, předsedkyně České gerontologické a geriatrické společnosti, není na místě se v této souvislosti vyjadřovat k vyživovacím povinnostem, protože ta se někde uplatňuje a někde neuplatňuje. Tady v tomto případě se zjevně uplatňuje k neprospěchu opečovávaných dětí a jejich pečujících. Nová právní úprava mimo jiné nově stanovuje dávky pěstounské péče a zároveň rozšiřuje dvě nové dávky – zaopatřovací příspěvky. Ty jsou určeny pro mladé dospělé, kteří se osamostatňují a odcházejí z náhradní rodinné péče či ústavních zařízení do klasického života. Novela zákona

řeší nejen dávky pěstounské péče, ale i péči o děti vyžadující okamžitou pomoc. Také ve velké míře omezuje umístování dětí do 4 let věku do pobytových zařízení, a to především do kojeneckých ústavů. Nově bude existovat celkem pět dávek pěstounské péče: Odměna pěstouna, Příspěvek při pěstounské péči, příspěvek na úhradu potřeb dítěte, Příspěvek při převzetí dítěte, Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla a nově také dvě dávky, a to Zaopatřovací příspěvek opakující se a Zaopatřovací příspěvek jednorázový.

3.4 Odměna pěstouna od roku 2022

Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí byla schválena v září 2021 senátory a od roku 2022 výrazně rozliší zprostředkované pěstouny od nezprostředkovaných, příbuzných pěstounů. Odměnu pěstounů budou nadále pobírat pouze pěstouni zprostředkování. To jsou lidé, kteří se „profesionálně“ starají o cizí dítě, v případě, že se o něj nemůžou starat jeho rodiče, jiní příbuzní nebo osoby blízké. Odměna na vykonávání takovéto pěstounské péče výrazně stoupne. Bude se odvíjet od výše minimální mzdy. Zde se nachází výhoda, že poroste automaticky. Odměna při péči dlouhodobé o jedno dítě se bude rovnat minimální mzdě, což je v současnosti 15.200 korun hrubého (pro rok 2022 zřejmě víc). U dvou dětí půjde o 1,5násobek minimální mzdy, což je v současnosti 22.800 Kč hrubého a u dětí tří o dvojnásobek. Ten v současnosti činí 30.400 Kč. Částka se zvyšuje také při péči o postižené dítě. Od roku 2022 bude také lépe ohodnocena pěstounská péče lidí, kteří vykonávají přechodnou, tak zvanou krátkodobou pěstounskou péči. Jejich odměna byla 20.000 Kč hrubého, bez ohledu na počet svěřených dětí či stupeň závislosti. Nově i oni dosáhnou na odměnu, která je navázána na minimální mzdu. Přechodní pěstouni tak dostanou přinejmenším 1,8násobek minimální mzdy (v současnosti 27.360 Kč).

Co se týká odměn pěstouna **v příbuzenské pěstounském vztahu**, tak tito pěstouni od roku 2022 nedosáhnou na dosavadní odměnu. Bude jim náležet dávka, která se nově nazývá Příspěvek při pěstounské péči.

Tabulka 2 - Odměna pěstouna – srovnání stávajícího stavu a dle novely zákona o SPOD

	Dlouhodobí pěstouni						Přechodní pěstouni
	1 dítě	1 dítě ve st. záv. I	2 děti	3 děti	1 dítě ve st. záv. II-IV	Za každé další dítě	
STÁVAJÍCÍ ÚPRAVA: Odměna pěstouna U prarodičů jen v případě zvláštního zřetele (95 %)	12 000 Kč „hrubého“ (8 880 Kč „čistého“ bez slev na dani)	12 000 Kč „hrubého“ (8 880 Kč „čistého“ bez slev na dani)	18 000 Kč (bez slev na dani 13 220 Kč)	30 000 Kč (bez slev na dani 22 200 Kč)	30 000 Kč (bez slev 22 200 Kč)	+ 6 000 Kč	20 000 Kč „hrubého“ Bez ohledu na počet svěřených dětí či stupeň závislosti
NOVELA	1,0 x MM	1,2 x MM	1,5 x MM	2,0 x MM	2,0 x MM	+ 0,5xMM (7 600 Kč)	- 1,8 x MM (27 360 Kč) při péči o 0 nebo 1 dítě - 2 x MM (30 400 Kč) za 1 dítě ve st.I závislosti - 2,2 x MM (33 440 Kč) za 1 dítě ve st.II-IV
1. Zprostředkovaná pěstounská péče Odměna pěstouna navázaná na koef. min.mzdy	15 200 Kč „hrubého“	18 240 Kč „hrubého“	22 800 Kč „hrubého“	30 400 Kč „hrubého“	30 400 Kč „hrubého“	+ 0,7xMM (10 640 Kč) (ve st. záv. III nebo IV)	+ 0,3 x MM (4 560 Kč) za každé další dítě nebo + 0,5 x MM (7 600 Kč) v případě 1 dítěte ve st. III nebo IV závislosti
2. Nezprostředkovaná pěstounská péče (tety, strýcové, zletilí sourozenci, osoby blízké) 2,3násobek ŽM za každé dítě (nezdaňuje se, nezpojistňuje)	2,3 x ŽM 8 878 Kč	2,3 x ŽM 8 878 Kč	2,3 x ŽM x 2 17 756 Kč	2,3 x ŽM x 3 26 634 Kč	5,5 x ŽM 21 230 Kč	+ 2,3 x ŽM (8 878 Kč) + 5,5 x ŽM (21 230 Kč) (ve st. záv. III nebo IV)	XXXX (PPPD je vždy zprostředkovaná)
3. Prarodiče (1,8 x ŽM) Snižování koeficientu s ohledem na subsidiární vyživovací povinnost (nezdaňuje se, nezpojistňuje)	1,8 x ŽM 6 948 Kč	1,8 x ŽM 6 948 Kč	1,8 x ŽM x 2 13 896 Kč	1,8 x ŽM x 3 20 844 Kč	5,5 x ŽM 21 230 Kč	+ 1,8 x ŽM (6 948 Kč) + 5,5 x ŽM (21 230 Kč) (ve st. záv. III nebo IV)	XXXX (PPPD je vždy zprostředkovaná)

Ten se však, bohužel pro ně, nepočítá od minimální mzdy, jako v předchozích případech, ale od životního minima. To je výrazně nižší a je politiky zvyšováno jen velmi málo. Minimální mzdy bývají zvyšovány každoročně.

Zde uvádím vyjádření pěstounů v příbuzenské péči právě k této Novele. Paní Marie se stará o svoji 14letou vnučku od jejích dvou let, a navíc má zdravotní handicap, takže s ní babička musí být trvale doma. Její dcera, matka vnučky, trpí psychickou nemocí, a proto má vnučku v péči.

„No tak na sobě budu šetřit ještě víc, než jsem šetřila do teď. Já přijdu o 5 tisíc korun čistého měsíčně a mě rozčílilo nebo rozesmutnilo nebo nevím, jak to mám nazvat, že každému v dnešní době se peníze přidávají a nám pěstounům prarodičům se peníze. Já opravdu nemám sílu na to, jít nějak do práce, ani to není technicky proveditelné. Připadám si, že mě stát hodil přes palubu, že moje práce najednou je špatná, poněvač, když my jsme měli neklasický zaměstnanecký vztah, ale byli jsme zaměstnanci státu. A když Vás někdo propustí ze zaměstnání, tak to znamená, že pracujete špatně, že se dobře nestaráte.“ (Paní Marie, pěstounka – babička)

Tajemnice Anna Krbcová z Asociace dítě a rodina uvedla, že: *„To snížení toho finančního zabezpečení pro ty příbuzné pěstouny, zejména pro ty babičky a dědečky může samozřejmě znamenat velmi citelný zásah do rodinného rozpočtu, který se ve výsledku může projevit na té péči, kterou mohou dopřát tomu dítěti. To finanční ohodnocení mělo zůstat alespoň na té výši, na které bylo do platnosti Novely, tak aby ta jejich úroveň zůstala zachovaná.“*

Příbuzenské pěstouny nový zákon rozděluje do dvou skupin. První je pěstounská péče nezprostředkovaná. **Spadají do ní tety, strýcové, plnoletí sourozenci nebo další osoby blízké – mimo prarodiče.** Při péči o jedno nepostižené dítě dostanou 2,3násobek životního minima, což je v současnosti 8.878 korun. Koeficient roste podle počtu dětí i jejich hendikepu. Hůře na tom bude druhá skupina, a to **prarodiče.** Ti dosáhnou v základní variantě jenom na 1,8násobek životního minima – v současnosti 6.948 korun. To je skoro o dva tisíce méně než jejich čistá odměna podle dosavadních pravidel. Nový příspěvek je dávkou a ne mzdou, jako v případě zaměstnání, a tak se z něj nemusí odvádět daně. Toto nové pojetí vyplácení však má i velké nevýhody. Pěstouni u dávky nemohou uplatnit daňové slevy, nedostanou se tak na vyšší čistý příjem. Další novinkou v souvislosti s Novelou je, že část pěstounů bude nucena řešit komplikace s placením minimálních záloh na zdravotní pojištění. Některým dokonce hrozí i sociální pojištění. Komplikace čekají hlavně na prarodiče a jiné příbuzné, kteří ještě nejsou v důchodovém věku, ale zároveň nepracují.

„Osob, které nejsou v důchodu, nemají zaměstnání, pečují o dítě školou povinné či zletilé, ale nepracují a nejsou ani OSVČ, je podle našich odhadů minimum. Obecně výhodou této úpravy je, že v případě pěstounů-prarodičů bude příspěvek náležet všem při splnění zákonných podmínek. Nebude již posuzován takzvaný zvláštní zřetel – dávka dosud nebyla nároková, prarodič nemusel odměnu pěstouna dostat.“ (Jaroslava Sladká, tiskové oddělení ministerstva).

Prarodiče jsou největší skupinou pěstounů. V České republice máme 15.179 osob vykonávající dlouhodobou pěstounskou péči a poručnictví s osobní péčí. Z toho je podle statistik ministerstva 7.621 prarodičů, 2.437 dalších příbuzných a 1.915 blízkých osob. Informace k Novele a odměnám pro pěstouny jsou platné k lednu 2022.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGICKÝ VÝZKUM

Metodologický výzkum lze provádět dvěma různými způsoby. Jedná se o kvalitativní či kvantitativní přístup. Mou výzkumnou metodou je kvalitativní metoda, kde analyzuji získaná data. Z tohoto přístupu získat data, která jsou unikátní, a to přímo z terénu při průběhu různých forem rozhovorů. Lze si tímto vytvořit svůj vlastní pohled na vzniklou situaci. Je důležité si ujasnit, co chci zkoumat, a poté určit, jak výzkum provedeme. Designy, které lze uplatnit, jsou například případová studie, biografie, akční výzkum a zakotvená teorie.

Výzkum je nutný k získání informací, potřebných k dosažení cílů. Daný výzkum má více možností, jakým lze získat informace o jisté problematice. Jsou to například pozorování, rozhovor, skupinové sezení, kde je možné pouze naslouchat, nebo vést rozhovor, pořizování videozáznamů a podobně. Rozhovor je ke kvalitativnímu výzkumu správný výběr. Pokud existuje v případě rozhovorů šance a eventualita osobního setkání se s respondenty, je možné pochopit problematiku daného tématu, a to i v praxi. Existují dva základní typy rozhovorů, a to strukturovaný, kde máme přímo připraveny otázky, nebo nestrukturovaný rozhovor, do kterého máme připravenou pouze jednu otázku a rozhovor necháváme plynout. (Švaříček, Šed'ová, 2007) Pro tuto práci jsem zvolila výzkum kvalitativní.

Hendl (2005) o tomto výzkumu uvádí, že je pružným typem výzkumu, protože lze doplňovat v celém jeho průběhu výzkumné otázky dle potřeby.

Hlavní výzkumný cíl:

Zjistit, jak příbuzenská pěstounská péče ovlivnila rodinné vztahy mezi pěstouny a biologickými rodiči dítěte. Tyto vztahy mohou být ovlivněny jak sociální stránkou, tak stránkou finanční.

Díličí cíle, které mě vedly k zjištění daných informací byly následující:

- Cílem je zjistit, jaké důvody a jaká motivace pěstouny vedly k tomuto kroku.
- 1 Cílem je zjistit, jak probíhá komunikace a spolupráce s biologickými rodiči.
 - 2 Cílem je zjistit, zda pěstouni vnímají změny ve vztahu s biologickými rodiči dítěte.
 - 3 Cílem je zjistit, zda došlo k širšímu narušení vazeb napříč celou rodinou.
 - 4 Cílem je zjistit, jak pěstouni vnímají budoucnost s ohledem na své fyzické a finanční možnosti.

Otázky, které byly použity do polostrukturovaného rozhovoru, včetně doplňujících otázek. Další otázky, které vplynuly v průběhu jsou uvedeny vždy v přepisu konkrétního rozhovoru.

1. Jaký byl důvod vzniku pěstounské péče (úmrť, závislosti, týrání, sociální slabost, neuměn se postarat)
2. Jaká byla Vaše motivace přistoupit k pěstounské péči?
3. Jaké byly Vaše obavy z pěstounské péče před tím, než jste do ní vstoupili? Jaké Vám následně vyvstaly? Cítíte nějaká rizika, která jsou spjata s Vaší nynější pěstounskou péčí?
4. Jaká byla reakce biologických rodičů na pěstounskou péči z Vaší strany? Odrazila se pěstounská péče na vztahu mezi Vámi a biologickými rodiči dítěte v pěstounské péči?
5. Jak vnímalo Vaše pěstounství i Vaše širší okolí rodiny?
6. Probíhá mezi dítětem svěřeným Vám do péče a jeho biologickými rodiči pravidelný kontakt? Je ze strany rodičů zájem? Máte nastavena nějaká pravidla?
7. Jak to vidíte dál z pohledu do budoucna? Budete i nadále zvládat veškeré náležitosti patřící k výchově?
8. Jak vnímáte finanční zabezpečení dítěte ze strany státu? Jaké obavy Vám v této sféře do budoucna vyvstávají?

4.1 Výzkumný soubor

Výzkumným subjektem byly osoby, které mají či měly zkušenost s pěstounskou péčí v příbuzenském vztahu. Jednalo se o záměrný výběr osob, které jsou ochotny poskytnout informace a své zkušenosti k mému výzkumnému problému.

Získání či pořízení výzkumného souboru je vydělení nějaké části populace. Hendl (2005) vymezuje populaci jako: „*množinu všech teoreticky možných objektů uvažované problémové situaci.*“

Výběrový soubor neboli výběrový vzorek je podkategorie základního souboru a jedná se o část prvků vybraných ze základního souboru. Ve výzkumech se pracuje většinou s výběrovými soubory. Je možné použít různé metody, abychom našli co nejreprezentativnější výběrový soubor. Dělení metod výběrového souboru: prostý náhodný výběr, skupinový

výběr, stratifikovaný výběr, kontrolovaný výběr, vícenásobný výběr, záměnný výběr, mechanický výběr, spárovaný výběr. (Chrástka, 2007)

Výzkumný soubor této práce tvoří pět rodin a je spojen s detailní skutečností analýzou. Kontaktování respondentů proběhlo dvěma způsoby. Z části proběhlo přes školní platformu Bakaláři na základní škole, kde pracuji, za pomoci třídních učitelů, přes něž byly kontaktovány již vytipované rodiny, které mají příbuzenskou pěstounskou péči uvedenou v informacích v Poradenském centru naší školy u sociální pedagožky a se kterými průběžně pracujeme. Druhá část respondentů byla oslovena přes neziskovou organizaci Skleněnka, z. s., ve Veselí nad Moravou, která poskytuje služby, jejichž cílem je vytvořit provázanou strukturu podpory dětem vyrůstajících v náhradní rodinné péči, v tomto případě v kategorii příbuzenské pěstounské péče.

Po souhlasu byla setkání domluvená telefonicky a ve všech případech, jak u rodin kontaktovaných na základní škole, tak rodin přes Skleněnku, z. s., proběhla v domácnostech pěstounů, jež tuto možnost sami nabídli. Rozhovor jsem se z počátku snažila vézt neformálně, aby byla navozená atmosféra co možná nejpřirozenější.

Všichni respondenti byli seznámeni se skutečností, že je rozhovor nahráván na diktafon, s čímž všichni respondenti bez problémů souhlasili.

4.2 Metoda zkoumání (sběr dat)

Jako metodu sběru dat jsem pro svůj kvalitativní výzkum použila polostrukturovaný rozhovor neboli interview. Je potřeba mít předem připraveny otázky, které korespondují s dílčími cíli. Není však nutné, aby byly zcela přesně předneseny. Rozhovor byl veden s pěti pěstouny. Vždy byl přítomen jeden z pěstounů i v případě, že jsou v pěstounství s manželem, či partnerem. Respondenti byli na počátku rozhovoru seznámeni se strukturou otázek a s tím, v jakém duchu a kterým směrem se bude rozhovor ubírat.

Výhodou polostrukturovaného rozhovoru jsou především flexibilita, možnost reagovat na subjekt a využít jeho osobních specifik. (Reichel, 2009) Můj polostrukturovaný rozhovor obsahuje osm základních otázek a pět otázek doplňujících daný výzkumný okruh. Několik dalších dodatečných otázek z rozhovoru volně vyplynulo, což je možné, a je to výhoda právě tohoto typu rozhovoru. Doba trvání jednotlivých rozhovorů se dosti významně lišila, a to od 20 minut, jakožto rozhovor vedený nejkratší dobu, až po 50 minut, i když byly v rozhovorech pokládány stejné otázky a podotázky.

Rozhovory proběhly v listopadu 2021.

Z pozorování respondentů během rozhovoru, mimo jejich odpovědi na dané otázky, bylo znát z jejich haptických pohybů a dodržování očního kontaktu, že každý má zcela jiné a odlišné zkušenosti se situací, ve které se nachází.

5 ANALÝZA ROZHOVORŮ

Analýza dat nám má pomoci, abychom byli schopni lépe nalézt odpovědi na položené výzkumné otázky. Pro případovou studii nejsou vyvinuty čistě specifické analytické procedury. *“Data jsou na základě systematického porovnávání a hledání pravidelností segmentována do systému kategorií.”* (Švaříček, Šedřová, 2007)

Rozkódování jednotlivých rozhovorů:

RODINA A

	NÁZEV KATEGORIE	JEDNOTLIVÉ KÓDY
1.	Co se stalo	A10, A22 – nechtěné těhotenství, A13 – výchova nevlastních dětí, A23 -otec o těhotenství neví, A30 -opuštění dítěte, A32, A34 – počátek pěstounské péče, A43 – zůstat v rodině, A45 – obavy, A78, A79 – vypočítavost matky, A82 – chci zůstat s pěstounkou
2.	Úskalí pěstounství	A16 -problémy v manželství, A17 – alkohol, A73 – nezvládám, A74 – dítě přebírá syn
3.	Potíže matky	A19 – útěk z domova, A21 – vzepření se, A25 – návrat domů, A26 – otevření se, A28 – počáteční problémy, A38 – další dítě, A39 – matka trvale pryč
4.	Nezájem rodičů	A24, A92 – nezájem otce, A35 – zklamání, A54 – co bude dál, A61 – nepřítomnost, A62 – souhlas s péčí, A63 – bez vyjádření, A94 – matka v zahraničí, A99 – trvalé odloučení
5.	Jistota	A51, A56 – jistota
6.	Jak to vidí ostatní	A71 – přijímají to, A76 – nedůvěra
7.	Vztahy s matkou	A84 – s matkou nemluví, A85 – zášť, A97 – navázání vztahu, A100 – smíření, A102 – odpuštění
8.	Vztahy pěstounů s rodiči	A64 – úleva, A65 – nehádáme se, A75 – problém s majetkem
9.	Vyhlídky pěstounů	A107 – neřeším, A113 – dostačující odměny, A115 – vlastní zabezpečení

RODINA B

	NÁZEV KATEGORIE	JEDNOTLIVÉ KÓDY
1.	Důvody vzniku	B9 – drogy, B10, A12 – ohrožení, B14 – kojeneček, B17 – nezájem, B20 – možná ztráta, B21 – obava, B22 – pouto, B82 – nezájem, B85 – špatný přístup

2.	Co bude dál	B11 – neuvědomění si, B18 – právní problém, B24 – zbavování se odpovědnosti, B32 – nejistota, B38 – strach, B45 – nesouhlas manžela, B46 – jiný názor, B59 – jiný pohled na situaci, B69 – strach, B74 – zklamání úřadů
3.	Postupy úřadů	B13 – pravidelná kontrola, B64 – vše na začátku, B140 – problém, B142 – bez příjmů, B144 – špatný přístup
4.	Pocity pěstounů	B27 – bez váhání, B33 – odvaha, B36 – svědomitost, B39 – zodpovědnost, B65 , B135 – nejistota, B95 – obdiv okolí, B96 – nepříjemný pocit, B133 – opakování, B146 – spokojenost s odměnou, B148 – předsudky, B151 – víra
5.	Narušení vztahů	B49 – samostatná pěstounka, B51 – hádky, B83 – nadávky, B84 – naschvály, B100 – upřednostňování, B102 – narůstající problémy, B107 – úpadek zájmu, B112 – zrada
6.	Pozitivní okamžiky	B88 – obrat, B89 – náprava vztahů, B91 – vděčnost, B110 – pomoc, B117 – postupné navázání kontaktu, B121 – navrácení, B122 – ustálení vztahů, B126 – důvěra
7.	Nejisté momenty	B55 – strach o manželství, B97 – strach ze zodpovědnosti, B124 – dodržování pravidel, B134 – možná žádost o pomoc

RODINA C

	NÁZEV KATEGORIE	JEDNOTLIVÉ KÓDY
1.	Vznik problémů	C10 – odebrání dětí, C11 – špatné prostředí, C13 – nezájem otce, C14 – neschopnost, C23 – vzepření se, C25 – odcizení, C78 – sobectví otce, C82 – špatný vliv na dítě, C85 – matka bez zájmu, C110 – nezájem
2.	Provázející pocity	C15 – bez lásky, C31 – samozřejmost, C32 – láska, C40 , C55 , C76 – snaha, C65 – strach, C67 – zášť, C77 – zklamání, C87 – bez lásky, C111 – úleva, C116 – bez lásky, C137 – spokojenost
3.	Jednání úřadů	C12 – rozdělení dětí, C16 – pomocná ruka odmítnuta, C36 – jednání úřadů, C38 – zatajení informací, C47 – snaha o děti, C50 – lehčí situace, C52 – strach z úřadů, C53 – nepřístupnost úřadů, C59 – opětovné žádání, C64 – žádost o Vladku, C137 – nejistota, C138 – menší finance, C141 – nejistá budoucnost
4.	Ignorance povinností	C18 , A19 – vypočítavost, C122 – nezodpovědnost
5.	Pozitiva ve vztazích	C20 – pomoc rodiny, C22 – vztah s dětmi, C29 –

		rodinné pouto, C33 – vazba, C74 – dobro pro Vlad'ku, C93 – souhlas, C95 – pochopení, C121 – náprava, C124 -vžití se
6.	Postoje	C34 – odpovědnost, C41 – řečení pravdy, C61 – dilema, C101 – nad věcí, C102 – podpora, C103 – odlišný postoj, C127 – naivita, C139 – soběstačnost
7.	Výchovné postupy	C57 – pravidelné návštěvy, C115 – dobré vyhlídky, C126 – přísnost, C131 – správná cesta
8.	Záporné stránky	C25 – odcizení, C37 – nevyšlo to, C60 – nemoc, C66 – neúspěch, C73 – špatné vztahy, C80 – psychický problém, C83 – špatné jednání, C89 – dlouhodobě špatné vztahy, C98 – nařčení, C119 – potřeba pozornosti, C120 – patologické chování

RODINA D

	NÁZEV KATEGORIE	JEDNOTLIVÉ KÓDY
1.	Příčiny pěstounství	D10 – drogy, D10 – výkon trestu, D11 – stálá závislost, D18 – časté fetování, D19 – špatné podmínky, D33 – nezáměr matky, D58 – vypočítavost matky, D166 – výroba drog
2.	Převzetí odpovědnosti	D11 – bezvýchodná situace, D21 – předčasný důchod, D27 – pokračování péče, D28 – úprava pracovní doby, D30 – péče o vnuka, D51 – snaha o důvěru, D61 – převzetí dluhů, D86 – snaha o život na úrovni, D206 – snaha o dodržení podmínek, D218 – povinné školení pěstounů
3.	Nevhodné chování	D13 – agresivita, D17 – častá výměna partnerů, D41 – zhoršené chování, D46 – neposlouchá, D91 – lenost matky, D92 – útek z domova, D93 – policie, D101 – změna chování, D105 – sebepoškození, D106 – upozorňování na sebe, D172 – porušování pravidel, D179 – lež, D183 – naschvály, D211 – špatný vzor, D231 – závislost v rodině
4.	Špatné pocity	D31 – strach, D32 – obava z otce, D44 – osamocení, D74 – obava o vnuka, D122 – vyčerpání, D127 – nezvládnutí, D228 – obava
5.	Neschopnost se dohodnout	D35 – neshody s prarodiči, D37 – porušování pravidel, D39 – nástup problémů, D57 – rozdílné názory, D113 – zbytečnost, D114 – nedá se dohodnout, D171 – snaha o správné vedení
6.	Úřady	D67 , D72 – postoj úřadů, D69 – schůze s úřady, D73 – nařízen kontakt s matkou, D136 – spokojenost

		s odměnou, D151 – špatný systém, D153 – nesprávný přístup, D155 – bez odměn, D160 – zklamání úřadů, D164 – špatný odhad, D167 – neadekvátní pohled, D170 – vyhrožování, D192 – nedůvěra, D219 – špatná koncepce
7.	Problémy matky	D45 – stálá závislost, D59 – další dítě, D65 – změna postoje, D68 – vidina peněz, D76, D78 – neplnění povinností, D94 – neochota pracovat, D124 – genetické rysy, D143 – malé finanční příspěvky
8.	Vývoj vztahu s otcem	D101 – navázání vztahu, D109 – uzavřenost, D111 – abstinence, D119 – nezáměr rodičů otce, D195 – prosba o nápravu, D198 – otce neznal, D200 – nenaplnění očekávání, D230 – další dítě
9.	Pocity dítěte	D128 – bez zájmu, D201 – sebepoškozování, D205 – zloba, D215 – touha pro rodičích, D225 – pouto k rodičům
10.	Jak to vidí pěstounka	D64 – stabilní vztahy, D71 – podpora, D83 – porozumění, D85 – rozvod pěstounky, D118 – ochota se vzdát vnuka, D139 – finančně vycházím, D140 – krácení důchodu, D146 – přivýdělek, D168, D213 – zastání, D187 – prosba o pomoc, D194 – vyčerpání
11.	Pomoc od jiných	D82, D141 – pomoc od druhé dcery, D188 – snaha o pomoc ze strany ZŠ

RODINA E

	NÁZEV KATEGORIE	JEDNOTLIVÉ KÓDY
1.	Proč se to stalo	E13 – nezáměr, E14 – vzdání se dítěte, E23 – odchod od partnera, E25 – bez citu k dětem, E25 – nový muž, E64 – nezáměr, E66 – lhostejnost, E72 – bez vztahu, E99 – nedá se na ni spolehnout
2.	Počiny úřadů	E11 – urgence, E12 – nabídka pomoci, E14 – nabídka péče, E17 – rychlý proces, E18 – nátlak, E138 – dostačující finance, E139 – nejistota z novely, E141 – neinformovanost, E143 – bez pokynů, E147 – mylné informace, E150 – spoléhání se, E152 – zklamání
3.	Nové situace	E15 – neznalost, E36 – prvotní zděšení, E54 – náročný začátek, E56 – vycítění problému, E57 – ustálení, E83 – posílení vztahů, E155 – nástup do důchodu, E167 – nechci nad tím přemýšlet, E172 – žít přítomností
4.	Nejistota	E27, E29, E30 – nezralost, E39, E40 – možné výčitky,

		E50 – strach, E53 – vyšší věk, E128 – nejistota
5.	Vztahy v rodině	E28 – pevné vazby, E35 , E37 – pouto, E38 – nápomoc, E41 – pochopení, E43 – jsme spolu, E84 – souhlas, E85 – podpora, E88 – vzájemná pomoc, E108 – silné pouto k pěstounce, E130 – pomoc dcery, E132 – pouto, E165 – větší rodinné pouto, E166 – štěstí
6.	Jak je na tom otec	E68 – spokojenost, E69 – budování vztahu, E74 – posílení vztahu, E75 – vděčnost, E76 – snaha, E78 – láska, E96 – denní kontakt, E114 – bez pravidel, E116 – vzájemná dohoda, E157 – finanční pomoc
7.	Jednání matky a vyplývající situace	E104 – omezený kontakt, E106 – bez možnosti navázání vztahu, E109 – vztah na základě dárků, E116 – daná pravidla, E119-E122 – nedůvěra, E160 – nepřispívá
8.	Obecné pocity	E89 – pozitivní reakce, E90 – obdiv, E126 – doufání

6 KAZUISTIKY ZKOUMANÝCH RODIN

Rodina A

OSOBNÍ ANAMNÉZA

Dítě v pěstounské péči se narodilo ve Zlínském kraji. Matka otěhotněla neplánovaně. V tu dobu měla 19 let, otec o těhotenství matky, své přítelkyně, neměl tušení. Jakmile zjistila, že je těhotná, odešla od něj a už se více nekontaktovala. Jejím záměrem bylo jít na potrat, avšak na těhotenství přišla už ve vyšším stádiu, kdy již zákrok ze zákona nebyl možný. Těhotenství probíhalo celých devět měsíců zcela bez problémů. Porod proběhl ve stanoveném termínu, taktéž bez komplikací. Matka se o dceru starala jen pár měsíců. Poté odjela do zahraničí a o děvče se staral dědeček, otec matky se svou druhou ženou, macechou dcery. Návrat nenastal ani po několika letech, proto přistoupili k příbuzenské pěstounské péči. I když v rodině nevládla vždy pozitivní atmosféra, vztahově a povahově bylo děvče nekonfliktní. Děvče v pěstounské péči je již plnoleté a z velké části se o sebe stará sama, a to po všech stránkách. Snaží se být finančně nezávislá a co nejméně zatěžovat pěstounku. Při vysokoškolském studiu chodí na brigády. Za krátkou dobu vysokoškolské studium dokončí a pěstounská péče bude ukončena.

ZDRAVOTNÍ ANAMNÉZA

Děvče během dosavadního života neprovázely žádné větší zdravotní problémy. Prodělala klasické dětské nemoci. Ani žádný vážnější úraz není uváděn. V jedenácti letech prodělala operaci apendixu, po kterém byla rekonvalescence rychlá. Zhruba od osmé třídy základní školy nosí brýle z důvodu krátkozrakosti.

ŠKOLNÍ ANAMNÉZA

Děvče navštěvovalo v době od 3 do 7 let mateřskou školu. Během těchto let nenastaly žádné komplikace. Dívka již při nástupu zvládala veškeré hygienické návyky. Do základního vzdělávání přešlo děvče bez odkladu školní docházky. Byla vyzrálá a motivovaná. Průběh základního vzdělání zvládala na výbornou. Na konci základního vzdělávání, v době puberty nastal u dívky zvrat, kdy utíkala z domova k jiným rodinným příslušníkům, nejčastěji k nevlastnímu strýci, synovi druhé ženy dědečka. Poté se tento stav uklidnil a základní školu dokončila s vyznamenáním. Nastoupila na gymnázium. Při jeho studiu se řadila mezi nadané a talentované žáky. Maturitu zvládla bez problémů. V nynější době studuje na vysoké škole.

RODINNÁ ANAMNÉZA

Biologičtí rodiče děvčete nikdy netvořili manželský pár. Matka vystudovala učňovský obor, nikdy v žádném zaměstnání nevydržela moc dlouho. Byla problémová a konfliktní. Po narození dcery nezvládala základní úkony péče o dítě. Nikdy neměla potřebu řídit se

pravidly. Informace o otci, ať už o vzdělání, zdravotním stavu či rodině nejsou známy. Děvče, které bylo opuštěno matkou bylo přiděleno do příbuzenské pěstounské péče otci matky a jeho ženě, nevlastní matce. V době zahájení pěstounství bylo pěstounce 42 let. Pěstounka se ujala péče o děvče se svým, dnes už zemřelým manželem, biologickým dědečkem. Pro oba, jak pro pěstouna, tak pro pěstounku se jednalo o druhé manželství. Každý vstoupil do vztahu s dětmi z předchozího manželství. Pěstounka měla syna, její muž syna a dceru, matku děvčete v pěstounské péči. Pěstoun přišel o svoji první ženu následkem autonehody, když měly jejich děti 3 a 5 let. Na děti zůstal sám. Po nějaké době poznal svoji novou ženu, se kterou společně vychovávali tři děti. Společné děti již neměli. Manželství pěstounky nebylo nikdy ideální, provázely ho neustálé hádky, problémy s výchovou a rozdílné pohledy na výchovu. Také se přidaly problémy s alkoholem. Jak ze strany její, tak ze strany jejího manžela. Pěstounka musela z důvodu pěstounské péče opustit zaměstnání. Syn pěstounky nebyl v rodině spokojený, jeho dospívání provázely neustálé hádky. Cítil rozkol mezi rodiči a necítil se ve společnosti svých nevlastních sourozenců dobře. Ve svých 18 letech utekl ke své babičce, matce matky. Stejně to probíhalo i s dcerou jejího muže, která je matkou děvčete. Odešla z domu k otci dítěte. Nejednalo se však o pevný a hluboký vztah. Ve vztahu s ním setrvala pouze z důvodu, aby nemusela sdílet domácnost se svým otcem a macechou. Když zjistila, že je těhotná, vrátila se zpět. Rodinné vztahy se napravily do doby, než porodila. Nezvládla výchovu a už vůbec ne výtky, kterými se jí její nevlastní matka snažila dostat na správnou cestu. Nakonec v emocích mladá maminka svoji dceru opustila a odjela za prací do Německa. Následující dva roky se nevrátila. Z Německa se poté přestěhovala do Mexika. Odtamtud se vrátila, když mělo děvče 9 let. Přivezla s sebou své další dítě, bratra děvčete. Když dosáhlo děvče 11 let, pěstoun, dědeček dívky, zemřel a pěstounka na všechno zůstala sama. Došlo k řešení pozůstalosti a tím došlo k narušení vztahů v celé rodině. Matka děvčete, která v tu dobu žila již v Irsku, kde žil také její bratr, nabídla své dceři, aby se s ní odstěhovala do zahraničí. To se však nepotkalo s pozitivní reakcí. Dcera nechtěla opustit svůj domov, své přátele a už vůbec ne pěstounku, již byla vděčná za péči. Po tomto incidentu se matka vrátila zpět do Irska. Odtamtud se již nikdy nevrátila, a to ani na návštěvu. Tato situace se uklidnila asi čtyři roky po smrti pěstouna. Poté ve vztazích nastal zlom i z důvodu vyššího věku děvčete. Matka s dcerou opět navázaly kontakt a minimálně jednou za rok se setkávají v Irsku. Jejich vztah je na velmi dobré úrovni.

Rodina B

OSOBNÍ ANAMNÉZA

Chlapec v pěstounské péči se narodil v Moravskoslezském kraji. Jeho matce bylo v tu dobu 27 let a otci 29 let. Biologičtí rodiče netvořili manželský pár. Matka dítěte se pokoušela shánět hlídání už v porodnici, kdy proběhl porod bez problémů a ve stanoveném termínu. Po celou dobu těhotenství i kojení matka užívala drogy. Poté kojit přestala. Již asi dva měsíce po porodu začala dítě svěřovat na víkendy rodinným příslušníkům ze strany biologického dítěte. Při odebrání dítěte OSPODEM bylo chlapci 6 měsíců.

ZDRAVOTNÍ ANAMNÉZA

Těhotenství i porod navzdory užívání drog proběhly naprosto v pořádku. Dítě se narodilo s kýlou a bylo operováno zhruba v půl roce života. Chlapec neprodělal v době pěstounství, to je do tří a půl roku věku, žádná vážná onemocnění a ani úrazy. Byl náchylnější na onemocnění dýchacích cest. Do té doby u něj nebyly prokázány ani žádné alergie či nějaká omezení.

ŠKOLNÍ ANAMNÉZA

Nelze uvádět školní anamnézu, neboť chlapec byl ve svých necelých čtyřech letech vrácen do péče matce. Za dobu pobytu u pěstounky se jevil být bystrým, ale na motorické věci ne moc zručným.

RODINNÁ ANAMNÉZA

Tato pěstounská péče byla již ukončena. Chlapec byl vrácen do péče matce. Matka dítěte pochází z neúplné rodiny, její otec zemřel v době jejího mladšího školního věku. Má další dva starší sourozence. Matka dokončila učební obor. Nikdy nepracovala, jen občasné brigády. Rodina se stýká pouze ve výjimečných případech, její členové jsou problematičtí, především v oblasti užívání drog. Matka matky, babička chlapce, měla z počátku o dítě zájem, to však brzy pominulo. S druhým mužem má v pěstounské péči dítě od svého dalšího potomka. Otec dítěte pochází z rodiny úplné. Jeho dokončené vzdělání je učňovské. Rodiče otce dítěte jsou oba absolventi vysoké školy v oblasti výchovy a vzdělávání. Otec byl od dospívání problémový a v období puberty začal užívat drogy. Má starší sestru, která se později stala pěstounkou jeho syna. Ve školním věku mu bylo diagnostikováno ADHD. S matkou dítěte ho pojilo pouze užívání drog. Do pěstounské péče se dostal chlapec již v 6 měsících věku. Z počátku byly problémy v komunikaci s úřady. Pěstounka, která dostala do péče chlapce, měla již své vlastní dvě děti a s mladší dcerou byla na mateřské. V tu dobu jí od úřadů nepřicházely žádné finanční prostředky. Zůstala tedy zcela bez příjmu. Úřednice komunikovaly spíše s matkou dítěte, která byla v léčení než s pěstounkou, i když ta o dítě

zájem nejevila a při jednáních byla agresivní. Když se měla s chlapcem setkat, ve většině případů ani nedorazila. Za pomoci manžela vše zvládla. Ten však s pěstounskou péčí nesouhlasil, neviděl to jako správné řešení. Pěstounkou se proto stala sama. Z tohoto důvodu probíhaly hádky a neshody i mezi pěstounskou a jejím manželem, i když sama pěstounka cítila, že se snaží dávat synovci pomalu víc než svým vlastním dcerám. Její vlastní dcery musely být v jistých situacích upozadovány. Neustále ji provázel pocit větší zodpovědnosti kvůli tomu, že se stará o “cizí” dítě a měla strach z úřadů, s nimiž neměla dobrou zkušenost. Stejný postoj k chlapci měl i zbytek rodiny, především otec pěstounky, dědeček chlapce, který se mu snažil neustále něco vynahrazovat za jeho vlastní rodiče a upřednostňoval ho ve všech možných situacích na úkor ostatních vnoučat. To samozřejmě vnímal i manžel pěstounky, a to závažnosti situace, kterou mezi sebou měli, moc nepomohlo. Od okolí slyšela chvalitebné a obdivné komentáře, to jí však nebylo příjemné, když věděla, jaký odraz to má na vztahy v rodině. Postupem času začalo docházet ke zlepšování vztahů v rodině, a to z důvodu, že matka se při protidrogové léčbě začala o syna zajímat. V léčbě se učila komunikovat, ustát náročné situace a zvládat agresi. Nejprve docházelo k písemnému kontaktu mezi pěstounkou a biologickou matkou chlapce, až poté nastal osobní kontakt. Ten přibýval na četnosti každý týden, až došlo k navrácení chlapce matce. Otec dítěte však žádný zájem nejevila. Jeho závislost na drogách pokračuje dál. Po navrácení dítěte do péče matky udržuje pěstounka s matkou a dítětem kontakt a jejich vztahy jsou v normálu.

Rodina C

OSOBNÍ ANAMNÉZA

Děvče, které je v příbuzenské pěstounské péči, má 17 let. Tato péče trvá od jejich 5 let. Dívka pochází ze čtyř sourozenců. Všechny tyto děti mají stejné biologické rodiče. Dívka jim byla společně se sourozenci odebrána pro neschopnost se postarat a vytvořit vhodný prostor pro zdravý vývoj a rozvoj dětí. Děvče se v pěstounské rodině již osamostatňuje. Jsou znát pozitivní výsledky jejich péče. Ukázalo se však, že dívka je citově plochá. Nedostatek mateřské lásky zapříčinil, že není schopna se jen tak na někoho navázat. Podle psychologického vyšetření je pouze jediný člověk, ke kterému přilnula, a to pěstounka. Její ideální svět by byl ten, kde by byla pouze pěstounka a ona, nikdo jiný. Nyní se už nachází ve věku, kdy začíná mít zájem o muže a muži mají zájem o ni. Neustále vyhledává u mužů pozornost a chce cítit náklonnost. S tím přicházejí i problémy výchovné – vzdor, odmítnutí, lhaní a jiné. Je potřeba neustálé terapie, práce s jejími pocity. Je naivní a velmi důvěřivá.

ZDRAVOTNÍ ANAMNÉZA

Děvče se narodilo ve stanoveném termínu po bezproblémovém těhotenství, neprodělalo žádné závažné úrazy a onemocnění. V asi sedmi letech byla dívce diagnostikována laktační intolerance, což je částečná nebo úplná neschopnost trávicího traktu zpracovávat laktózu – tedy mléčný cukr. Lidský trávicí trakt sice není schopen laktózu vstřebat, ale může ji rozštěpit na menší části a ty pak dále využít. Dochází na občasné konzultace k psychologovi.

ŠKOLNÍ ANAMNÉZA

Dítě přišlo do pěstounské péče již v době předškolního vzdělávání. Z důvodů vzniku pěstounské péče a zvykání si na nový domov, pravidla apod. byl doporučen odklad školní docházky. I po ročním odkladu školní docházky děvče bylo při nástupu do základní školy sociálně nevyzrálé. Školní prospěch v celém základním vzdělávání byl spíše podprůměrný. Jako střední školu si děvče zvolilo zdravotnickou školu, kterou nedokončila. Její nejvyšší dosažené vzdělání je tedy základní. Její školní docházku po celou dobu doprovázelo záškoláctví a krádeže.

RODINNÁ ANAMNÉZA

Dítě, děvče, přišlo do pěstounské péče z dysfunkční rodiny, kdy její biologičtí rodiče nebyli schopni se o děti postarat a vytvořit jim vhodný prostor pro zdravý vývoj a rozvoj. Matka a otec děvčete měli dohromady čtyři děti. Děvče v pěstounské péči a další tři děti, které jsou všechny mentálně postižené. Děti s mentálním postižením byly umístěny různě – do dětského domova adoptovány, a do pěstounské péče. Matka dítě porodila ve svých 30 letech. Vyrůstala v rodině neúplné. Sourozence neměla. Nikdy se nezmínila o vlastním otci. S otčímem měla velmi špatný vztah, napjatý a nezdravý. Dokončila učební obor – prodavačka. Byla velmi tichá, její inteligence byla nízká, citově byla plochá. Biologickému otci bylo v době narození dítěte 25 let. Otec mu zemřel v rané dospělosti. Má tři sourozenců – bratra a dvě sestry. Jedna z nich se stala později pěstounkou. Byla mu diagnostikována epilepsie. V pubertě i v mladé dospělosti velmi inklinoval k rizikovému chování, jako potulování, záškoláctví, patry. Byl velmi ovlivnitelný. Zajímal se pouze o své koníčky, přátele, a ne o děti a rodinu. Vztahy v rodině se poškodily ještě před odebráním dětí. Manželství biologických rodičů se rozpadlo asi rok po odebrání dětí. Matka absolutně od té doby nejevila o dítě zájem. Otec si z počátku brával dceru na víkendy. To však nepřineslo nic dobrého a psychický stav dívky se velmi zhoršil. Po upozornění úřadů se otec stáhnul a již se s rodinou nekontaktoval. Prvotní záměr úřadů byla pěstounská péče ze strany prarodiče, matky otce. Ta si na to netroufala z důvodu prodělané mozkové mrtvice. Zájem projevila nynější pěstounka, sestra otce dětí. Původní záměr pěstounky byl, vzít si všechny děti. To jí

však bylo na úřadech zamítnuto. Jak z důvodu jejího nízkého věku, tak z důvodu postižení dětí. Trvalo nějaký čas, než dosáhla pěstounské péče alespoň u jednoho z dětí. Mezitím se snažila budovat a rozvíjet vztah o víkendech a o návštěvách apod. V době pěstounství se vdala a s manželem měla své dvě děti. Po nějaké době se manželství rozpadlo. Poté po společné domluvě muž pěstoun své pěstounství ukončil. Jak z důvodu odloučení od rodiny, tak z důvodu, že začala být povinná školení pěstounů. Kontakt bývalý pěstoun udržuje s děvčetem v pěstounské péči ve stejné formě jako s vlastními dětmi. Pěstounka se vdala podruhé a měla další dítě. Co se týká finančních záležitostí, pěstounka do konce roku 2021 hodnotí ohodnocení jako odpovídající. Nejsou si však jisti, v jaké situaci se ocitnou od účinnosti Novelu o pěstounské péči.

Rodina D

OSOBNÍ ANAMNÉZA

Chlapec v pěstounské péči má 11 let a navštěvuje 6. ročník základní školy. V pěstounské péči je od svých cca pěti let, u pěstounky, babičky. I před zahájením pěstounské péče se o něj z větší části starala babička společně se svojí druhou dcerou. Chlapec má dva sourozence, starší nevlastní sestru z otcovy strany, která má téměř třicet let, a mladší, pětiletou nevlastní sestru z matčiny strany. Chlapec skončil v péči babičky kvůli drogové závislosti obou rodičů a opakovaným vazbám. Babička, pěstounka se snažila vnukovi vštípit základní hygienické návyky, než nastoupí školní docházku. Chlapec již několik let není v dobrém psychickém stavu. Má sklony k sebepoškození, o což se již několikrát pokoušel, i před zraky spolužáků nebo kohokoliv jiného, a to pícháním se kroužtkem, řezáním se, okusováním prstů až do krve. Rád na sebe upozorňuje a je středem pozornosti. Nesnáší dobře, že o něj matka nejeví zájem. Otce do nedávné doby vůbec neznal, jen z doslechu a fotek.

ZDRAVOTNÍ ANAMNÉZA

Těhotenství u matky nebylo plánované, i když otěhotněla těsně před třicítkou. Těhotenství probíhalo v pořádku. Porod proběhl přirozeně. Chlapec se narodil koncem pánevním bez nějakých větších komplikací, bez abstinčních příznaků i přes matčino nitrožilní užívání drog v průběhu celého těhotenství. Odmítala však kojit a s drogami pokračovala i nadále. Chlapec netrpí žádnou závažnou nemocí. V době pěstounské péče zatím prodělal několik klasických dětských nemocí, jako například neštovice, 5. nemoc a další. Žádný vážnější úraz pěstounka neuvádí. Chlapci nejsou diagnostikovány ani žádné alergie. Není v péči žádného odborného lékaře. Navštěvoval pouze poradenství zaměřené na práci s dětmi.

ŠKOLNÍ ANAMNÉZA

Chlapec nastoupil do pěstounské péče již v době předškolního vzdělávání. Měl problém s dodržováním základních hygienických úkonů a s plněním povinností. Nebyl k tomu totiž matkou veden. V mateřské škole se jevil spíše nevýrazně. Poslední rok předškolní docházky se všechno zlepšilo vlivem pěstounky. K základnímu vzdělávání nastoupil bez odložené školní docházky. Chlapec má ve škole velmi dobré výsledky, je inteligentní, má logické uvažování a dokáže se naučit i složitější látku. Prospěchově patří mezi nejlepší žáky ve třídě. S jeho chováním ve škole i mimo školu je to však horší. Ve třídě vystupuje suverénně, sebejistě a nezranitelně. Dochází na sezení se sociální pedagožkou, která na škole působí. Dle jejího vyjádření je chlapec neustále v tenzi, potlačuje v sobě nepříjemné pocity. Dochází však na situace, kdy už je toho v něm moc a má potřebu si toto napětí na někom vybijet. Ať už na spolužácích fyzickým či psychickým napadáním nebo na pěstounce doma křikem, boucháním dveří a podobně. Také z jeho prohlášení je patrné, že rád vidí kolem krev.

RODINNÁ ANAMNÉZA

Chlapec se narodil nemanželskému páru. Matce bylo necelých 30 let, biologickému otci asi 38. Matka vyrůstala v rodině neúplné. Její rodiče se rozvedli, když byla ještě malá. má jednu vlastní sestru. Vztahy v rodině nikdy nebyly a nejsou pevné a zdravé. Dokončila výuční obor, avšak bez jakéhokoliv zájmu od zaměstnání. Od raného mládí, puberty až po dospělost bylo její chování velmi patologické. Neustálé útěky z domova, policie a později i drogy a vazba. Její matka, pěstounka dítěte, se ji několikrát snažila dotlačit na léčbu, avšak neúspěšně. Nikdy ji nedokončila. Od raného mládí ji provázelo také velké množství partnerů. S pěstounskou péčí syna zásadně nesouhlasila, protože si byla vědoma, že přijde o finanční prostředky. Po odebrání syna znovu otěhotněla, aby měla z dítěte alespoň nějaký příjem. Závislost na drogách u matky pokračuje. Nyní však neužívá drogy nitrožilně, ale orálně. O syna nejeví absolutně žádný zájem. Biologický otec dítěte byl v době zahájení pěstounské péče ve výkonu trestu. To se opakovalo ještě několikrát. S dcerou z předchozího vztahu se nestýká. Vztah s rodiči je na úrovni snesitelnosti. Má ještě jednu dceru z předchozího vztahu, se kterou se nestýká. Je silnou narkomankou. V nynější době je otec již z výkonu trestu propuštěn. Pěstounka musela kvůli vnukovi odejít dříve do důchodu, aby se o něj měl kdo starat. Pomáhá jí v tom druhá dcera, která děti nemá. Vztahy v rodině jsou velmi narušené i ze strany druhých prarodičů, kteří u sebe mají vnuka každý druhý víkend. Dle vyjádření toto chlapci vůbec neprospívá, protože u nich ztrácí veškeré návyky, které se pěstounka snaží budovat, ať už je to večerka, určená doba na telefonu či na počítači, školní povinnosti a jiné. I když je pěstounka několikrát prosila o dodržení pravidel, vždycky udělají pravý opak. Otec

se vrátil z výkonu trestu a chlapec se podle vyprávění a indicií prarodičů se strany otce upnul na to, že si ho otec vezme k sobě a on bude mít alespoň jednoho rodiče jako ostatní děti. To se však nestalo. Otec se nebrání kontaktu se synem, ale určitě si ho nechce vzít do péče. Chlapcovo chování se tady tímto postojem otce velmi zhoršilo, protože stále stojí o to, aby si jej otec vzal k sobě. Otec na chlapce přispívá. Pěstounka hodnotí finanční zajištění ze strany státu pozitivně jen na těžký začátek, kdy zůstala bez příjmu a bez jakýchkoliv dávek u úřadu. Chování úřadů podle ní v žádném případě není v pořádku. Ze strany úřednice zazněla věta, že když nemá dostatek peněz, neměla si vnuka brát.

Rodina E

OSOBNÍ ANAMNÉZA

Děvče v pěstounské péči má osm let. Narodila se nemanželskému páru po velmi krátké známosti. V době zahájení pěstounské péče měla pouhých 10 měsíců. Má sestru, která je o tři roky starší. Nemají společného otce. Z matčiny strany by měla ještě bratra, ten však zemřel těsně po porodu. Dívce hrozil kojenecký ústav, z toho důvodu pěstounka, babička, souhlasila s příbuzenskou pěstounskou péčí. Chování dívky je zatím bezproblémové. V kolektivu je oblíbená, má spoustu kamarádek a kamarádů. Ráda navštěvuje folklorní soubor. Je k tomu vedena rodinou.

ZDRAVOTNÍ ANAMNÉZA

Dítě se narodilo necelých čtrnáct dní před termínem, a to císařským řezem, který byl indikován kvůli špatným srdečním ozvám. Druhý den po porodu se stav děvčete zhoršil a byla z porodnice převezena do krajské nemocnice, poté vrtulníkem do Motole. Byla jí diagnostikována genetická srdeční vada. Na toto onemocnění zemřelo již matčino nejstarší dítě. Matka v době těhotenství však nepodstupovala žádná screeningová vyšetření, kde by bylo možné na vadu přijít. V Motole prodělala dívka operaci srdce, které se jí špatně okysličovalo. Každý rok podstupuje srdeční kontrolu. Mezi další onemocnění, které do nynější doby prodělala, patří angíny, mononukleóza, neštovice. Žádný vážný úraz nebyl uveden. Nemá diagnostikovanou žádnou alergii.

ŠKOLNÍ ANAMNÉZA

Děvče nastoupilo k předškolnímu vzdělávání ve svých třech letech. Nástup do základní školy proběhl bez odkladu povinné školní docházky. Nyní navštěvuje druhý ročník a její prospěch je zatím výborný. Má logické myšlení, dokáže si dávat věci do souvislostí. Nemá problém v žádném vyučovacím předmětu. Počátkem první třídy se zdálo, že bude mít těžkostmi s psaním. To se však všechno napravilo pravidelným grafomotorickým cvičením, na které s ní pěstounka docházela.

RODINNÁ ANAMNÉZA

Dívka se narodila nemanželskému páru. Matce bylo v době porodu 25 let a jednalo se o její třetí porod. Každé z jejich dětí má jiného biologického otce. V době těhotenství zanedbávala kontroly. Pocházela z neúplné rodiny. Má jednu vlastní a jednu nevlastní sestru. Matka jí zemřela, když byla v pubertě. O jejím otci žádné další informace poskytnuty nebyly. Vystudovala odborné učiliště. Neustále střídá zaměstnání všeho možného zaměření – servírka, v JZD u dobytka, v továrně u pásu. O své děti nejevila zájem a byly jí přítěží v partnerských vztazích. Nezvládala ani finanční stránku. Byla odhodlána se děti vzdát. Nabídku na azylový dům odmítla. S dcerou se vídá maximálně dvakrát do roka, a to od sebe žijí 10 km. Při domluvené návštěvě většinou pěstounka s děvčetem čekaly marně, nedorazila. Biologický otec dítěte měl v době narození dcery 28 let. Má vystudované gymnázium. Na vysokou školu se již nedostal, a proto nastoupil do zaměstnání. V době, kdy se řešila možná pěstounská péče, si otec netroufal vzít si dceru k sobě. Byl v práci nově na vyšší pozici, pořídil si nový byt a odstěhoval se od rodičů, takže by neměl v bytě nikoho, kdo by mu s výchovou dcery pomohl. S dcerou má však u svých rodičů pravidelný, téměř každodenní kontakt. Na výchově se snaží podílet. OSPOD kontaktoval prarodiče, zda si vnučku vezmou. Neměli příliš času na rozmýšlení. Nakonec vůbec neváhali. Celá tato situace probíhala velmi rychle a na druhý den již byla dívka u svých prarodičů. Oficiální pěstounkou se stala pouze babička, která v tu dobu měla 54 let, dědeček děvčete už 61. Prarodiče dívky jsou manželé již 38 let. Pěstounka je vyučená švadlena, její manžel vystudovaný veterinář. Společně vychovali tři děti, dvě dcery a jednoho syna. Jsou velmi křesťansky založeni. Žijí v rodinném domě společně s rodinou jejich nejmladší dcery, která je jedno dítě, chlapce, který je o rok mladší než děvče v pěstounské péči. Vyrůstají spolu jako dvojčata. Jsou vychováni společně jak pěstounkou, tak její dcerou. Vztahy v rodině se pěstounskou péčí vnučky velmi upevnily.

7 INTERPRETACE SBĚRU DAT

Jaký byl důvod vzniku pěstounské péče?

Důvody pro vznik příbuzenské pěstounské péče jsou v rodinách různé. Vždy je to však situace, ve které si samotní biologičtí rodiče neumí sami poradit a potřebují se ve svém problému obrátit na někoho jiného. **RODINA "A"** se potýkala s nezralostí matky dítěte, s nezájmem převzít veškeré povinnosti rodičovství, kde pěstounka uvádí následující **(A10)**: *"No, matka Martiny, moje nevlastní dcera neplánovaně otěhotněla ve svých 19 letech"*. **(A22)**: *"...jenže když to zjistila, tak už bylo na poptat pozdě. V ten moment od toho chlapa odešla, aniž by mu řekla, že je s ním těhotná. To až po nějakém čase, ale stejně Martinku ten člověk nikdy neviděl."* Matka neměla v úmyslu se vrátit, a tak se prarodiče rozhodli pro pěstounskou péči. **RODINA "B"** se potýkala s drogovou závislostí. Rodiče měli pocit, že jejich způsob výchovy je v naprostém pořádku, a neshledávali důvody pro odebrání dětí, i když se jim nevěnovali a neprojevovali o ně ani nejmenší zájem **(B9)**: *"Pro mou pěstounskou péči byla důvodem závislost na drogách obou rodičů dítěte. S tím se samozřejmě vlastně i pojila neschopnost se o dítě postarat, byť si to rodiče neuvědomovali."* **(B12)**: *"Nechávali dítě samotné, mělo nedostatečnou stravu a v bytě, kde žili, se střídalo mnoho cizích lidí, kteří byli také závislí na drogách."* V **RODINĚ "C"** nastal problém ve výchově čtyř dětí, kdy tři z nich byly mentálně postižené, a i tak jejich otec věnoval téměř veškerý svůj volný čas svým zálibám a matka neměla zájem o výchovu dětí **(C13)**: *"Otec dětí žil bohémským životem, věnoval se kamarádům, různým akcím, ale o rodinu se nestaral. Rád obchodoval se vším a nebylo to vždy tak čisté. Maminka dětí byla shledána neschopna vychovávat děti. Neměla, dle psychologů, v sobě žádný mateřský instinkt, k těm dětem nic necítila."* Nápomocné se snažily být i úřady, ale rodiče nebrali připomínky nijak vážně. Ve všech záležitostech, nejvíce těch hmotných se jim snažila kvůli dětem pomáhat nejbližší rodina **(C19)**: *"Když jsme za nimi šli na návštěvu, nesla jsem já i maminka každá dvě tašky jídla, hygienických potřeb a něco malého pro děti – hračku, knížku a samozřejmě horu sladkostí."* **(C22)**: *"Děti byly u nás neustále, věnovali jsem se jim."* Důvodem vzniku příbuzenské pěstounské péče u **RODINY "D"** byla silná závislost obou rodičů na drogách a opakované vazby. Otec byl ve výkonu trestu opakovaně. Matka žila neustále stejným způsobem života, vodila si domů velké množství partnerů, kteří byli buď závislí na drogách nebo na alkohole **(D10)**: *"Rodiče jsou feťáci. Byli zavření. Dcera teda už potom ne, ale v době, kdy jsem si ho brala, tak jeho tata ještě seděl. A jeho matka, ta bere furt. Nic jiného mně nezůstalo, jak zavřeli toho"*

Oliverového otce, tak ona si našla dalšího, takového ožralu. Ten jich doma vždycky vybuchal a rozbil ji celou domácnost. “ **RODINA “E”** se dostala do situace, kdy bylo třeba se velmi rychle rozhodnout, dle instrukcí úřadů. Pěstounka zůstala doma ze dne na den, bez jakékoliv přípravy či možnosti si nechat všechno projít hlavou. Rodinné pouto jí nedovolilo nic jiného než se o vnučku starat, když matka neměla zájem: **(E11)**: “*Nás oslovil OSPOD, že maminka není schopná se o malou starat*” **(E23)**: “*...chvilku po porodu našla osmnáctiletého kluka a zamilovala se. No a odešla s dětmi a s tím klukem bydlet nějak na garsonku*” **(E24)**: “*...takže se chtěla děti zbavit, aby se mohla věnovat jenom tomu novému partnerovi.*” a otec dítěte, její syn, se na roli otce na plný úvazek necítil. Báł se, že by to stejně časem dopadlo tak, že by musel o pomoc požádat rodiče **(E27)**: “*... on by to prostě nezvládl. Mladý samotný chlap. Navíc tehdy chodil na noční a myslím si, že ani teď by to nezvládl vůbec*” **(E30)**: “*... je prostě mladý, nevybouřený.*”

V odpovědích na první otázku jsou v převaze kódy, které mají negativní nádech. Objevují se zde například: nechtěné těhotenství (A10), opuštění dítěte (A30), drogy (B9), ohrožení (B10), špatné prostředí (C11), vzepření se (C23), výkon trestu (D11), časté fetování (D18), odchod od partnera (E23), bez citů k dětem (E25) a mnoho dalších.

Tyto kódy jsou zařazeny do kategorií “Co se stalo”, “Důvody vzniku”, “Vznik problémů”, “Příčiny pěstounství” a “ Proč se to stalo”.

Vyplývající informací k důvodu vzniku příbuzenské pěstounské péče je převaha patologického chování biologických rodičů, neuvědomování si závažnosti situace a s tím spojených rizik pro děti.

Jaká byla Vaše motivace přistoupit k pěstounské péče?

Na otázku motivace bylo ve většině případech odpovězeno kladně, nikdo necítil, že by to mělo být snad z povinnosti, ale byla to rozhodnutí upřímná a přímá. Byly to aktuální situace, na které bylo třeba reagovat co možná nejrychlejším způsobem. Rodiny se v motivaci ve velké části shodovaly. Odpovědi byly jasné a stručné. V **RODINĚ “A”** pěstouny provázela představa, že by jejich vnučka měla skončit v dětském domově, tak pěstounka, i když byla její nevlastní babičkou, neváhala **(A43)**: “*To je asi zcela jasné. Nechtěla jsem, aby Martinka skončila v dětském domě nebo kde. Vždyť co by to měla za život. Vy si to dokážete představit?*” **(A45)**: “*Ty děcka tam nedopadají vůbec dobře, chybí jim rodina, pocit bezpečí.*” U **rodiny**

B hrálo roli velké citové pouto. Pěstounka se totiž se synovcem potkávala od jeho narození a často přebírala roli matky (B21): *“Nechtěla jsem se ani smířit s představou, že by můj synovec byl buď v ústavu nebo u cizích lidí, už za tak krátký čas si toho vytrpěl hodně. Navíc jsme si ho zhruba od 2 měsíců brávali na víkendy.”* Pěstounka byla na synovce citově navázána ještě před zahájením pěstounské péče, protože u ní pravidelně trávil víkendy již od svých dvou měsíců (B26): *“... byla vytvořena i vazba a pěstounská péče tedy pro mě byla samozřejmá.”* Pěstounka z RODINY “C” pocítovala potřebu pomoci neteřím a synovcům z důvodu krevního pouta a vztahu k nim. Měla zájem o všechny děti, úřady však tuto variantu naprosto zavrhnly. (C29): *“Tak největší motivací bylo pomoci těm dětem, jsou to mé neteře a synovec.”* Pěstounka uvádí, že nemusela nijak moc uvažovat, bylo to přirozené (C31): *“Člověk cítí a ví, že dělá správně. Byla to má rodina. Milovala jsem je od narození. A pak těžko se můžete k nim obrátit zády.”* Úřednice původně oslovily matku stávající pěstounky a biologického otce dítěte. Ta však ze zdravotních důvodů a předpokladu, že když je v tom nechá, tak začnou fungovat, odmítla (C39): *“... odmítla s vědomím toho, že jim to pomůže. Maminka to myslela dobře, chtěla, ať je přinutí k aktivitě a k řádné péči o děti. Ale bohužel...”* Jelikož otec nesnesl kritiku na svoji osobu příliš dobře, přerušil kontakty s rodinou a pěstounka se svojí matkou nějakou dobu děti neviděla. O odebrání dětí biologický otec informoval až dva měsíce po této události. Pěstounka v RODINĚ “D” si do pěstounské péče vzala vnuka z důvodu strachu, co všechno může v drogovém prostředí prožít a jaký život ho asi čeká. Chtěla mu ukázat normální způsob života, než nastoupí do základního vzdělávání. Také to, že je nutné se celý život řídit určitými pravidly a povinnostmi. Že všechno má svůj řád. Ať už hygiena, stolování, či cokoliv jiného. Veškeré tyto návyky u jejího vnuka chyběly (D17): *“Tak Oliver v tom nemůže být, že. Já jsem tam přišla a oni byli třeba oba dva zfetovaní, plně mrtví. On tam jedl s tím psem, ani nevím, co mu to tam dala na oběd.”* Proto pěstounka přistoupila k tomu, že odešla do předčasného důchodu (C21): *“co by bylo, oni by ho dali do ústavu.”* RODINA “E” se nemohla nad motivací nijak dlouho rozmýšlet. Vnučku měli u sebe již druhý den, co přišla paní z úřadu s touto nabídkou. Měla pocit, že je to samozřejmostí a že by si nikdy neodpustila, kdyby své vnučce, potažmo synovi nepomohla (D35): *“... to je jasné. Je to vnučka, vlastní krev, takže by se dalo říct, že jsme vůbec neváhali.”* I když přes prvotní šok neváhala, zda by měla nabídku úřadů na pěstounskou péči přijmout (D37): *“... je to naše součást, část nás, naší rodiny, našeho Ondry a když nemůže on, protože to by prostě nedopadlo, tak musíme my. Nedokážu si představit, že by tam někde měla ležet mezi ostatními cizími dětmi, v rodinném prostředí a my se doma tvářili, jako že nic. To bych si potom musela vyčítat celý život.”* Syn neměl odvahy se o

dceru starat. Jeho rodiče toto přijali, a protože syna znají a souhlasili s tím, že sám bez matky děvčete by péči nezvládl, zvolili tuto variantu (D41): *“Já mu to nezazlívám, protože vím, že by to opravdu nezvládl a kdyby si ji jako rodič měl u sebe nechat on, tak by to nadělalo více škody než užitku.”*

Odpovědi na druhou výzkumnou otázku byly laděny o poznání více pozitivně. V odpovědích respondentů byla cítit hloubka citů k dětem, které si brali do příbuzenské pěstounské péče, jejich obavy o to, co by s dětmi bylo, jaký by je čekal život. Ve vyjádřeních byla znát touha po pomoci a po napravení stávající nelehké situace. Ukázka vyplývajících kódů: zůstat v rodině (A43), obavy o budoucnost (A45), pouto (B22), bez váhání (B27), láska (C32), vazby (C33), musím pomoci (D22), pochopení (E41), jsme spolu (E43).

Kategorie, které vyplynuly z těchto kódů jsou “Jistota”, “Pocity pěstounů”, “Pozitiva ve vztazích”, “Jak to vidí pěstounka”, “Vztahy v rodině”.

Jaké byly Vaše obavy z pěstounské péče před tím, než jste do ní vstoupili? Jaké Vám následně vyvstaly? Cítíte nějaká rizika, která jsou spjata s Vaší nynější pěstounskou péčí?

V otázce obav nad vznikající pěstounskou péčí se jednotlivé odpovědi lišily. Od žádných obav a cílený boj o dítě, přes obavu, co bude, když náhodou některý z biologických rodičů projeví zájem či obavu zvládnutí situace se vstupem nového dítěte do jejich rodiny, která už má nějaký řád a pravidla nebo obavu z toho, že jako pěstounka má již vyšší věk, zda bude všechno zvládat. V **rodině A** žádné obavy nepocítovali, protože pokračovali v tom, co už vlastně nějakou dobu vykonávali, jen teď to mělo být oficiálně (A50): *“Já žádné obavy z pěstounské péče necítla. Ani nás nenapadlo jednat nějak jinak”*. **Rodina B** a pěstounka v ní měla hlavně obavu z toho, zda zvládne ještě další dítě. Doma v té době měla své dvě vlastní dcery (B32): *“Obava pro mě byla hlavně ta, jestli zvládnou další dítě. Sama jsem totiž měla 2 děti”* (B33): *“Nikdy jsem nebyla typ, který by chtěl obrovskou rodinu”* Další obavou před začátkem pěstounské péče byl postoj manžela, který úplně nesouhlasil s rozhodnutím manželky, a ona si toho byla vědoma (B45): *“Další obavou byl postoj mého manžela. Věděla jsem, že nesouhlasí. Malého mu bylo líto, ale vždy říkal, že pokud by např. synovcovi rodiče zemřeli, byla by naše péče samozřejmostí.”* Nakonec se i přes nevoli manžela pěstounka do toho pustila sama: (B49): *“Proto jsem pěstounem byla pouze já, můj muž pouze uvedl slovní souhlas pro mou pěstounskou péči u soudu”*. U pěstounky z **rodiny C** nastávala obava z úřadů a jednání nimi: *“V době, kdy jsem si ji brala, byla návštěva sociální pracovnice, něco,*

čeho se každý bál.” Mezi další obavy u pěstounky patřilo, zda dosáhne svěřeni všech čtyř dětí svého bratra do pěstounské péče. Navíc v situaci, kdy tři ze čtyř dětí byly mentálně postižené (C47): *“Když jsem šla na sociálku žádat o děti, tak jsem byla čerstvě po škole a chtěla jsem všechny čtyři. Ještě dnes vidím ten údiv sociálních pracovníků. Zaskočila jsem je.”* To se bohužel nesetkalo s kladnými reakcemi a téměř veškeré argumenty ze strany pěstounky byly podloženy odmítavým vyjádřením (C53): *“Na sociálním úřadě mi bylo sděleno, že jelikož mám zaměstnání krátce, nejsem vdaná a nemám vytvořené zázemí pro dítě, tak prostě si je vzít nemohu.”* Pěstounka poté bojovala, každý měsíc navštěvovala úřady, vdala se, měli vlastní bydlení, ale ani to jí nedopomohlo k tomu, aby jí byly svěřeny všechny čtyři děti. Po dlouhých jednáních, s neklidem, požádala alespoň o jednu dívku s možnou vyhlídkou k další dívce (C63): *“Po konzultaci s dětským domovem, doma s rodinou, jsme si tedy požádali o Vladku s tím, že později vezmeme k sobě i Aničku. Anička pak putovala do zařízení pro mentálně postižené děti. Bylo to těžké rozhodnutí, se kterým jsem se dlouho nedokázala smířit. Chtěla jsem všechny čtyři. A nakonec jsem získala pouze jednu. Měla jsem strach, zda se dokážu oprostít od zloby vůči bratrovi a jeho ženě, taky jak bude probíhat kontakt dětí a jich.”* V RODINĚ “D” se stalo pěstounkou již vyzrálá žena, babička, která dle jejich slov necítila žádné konkrétní obavy nebo strach z neznámého, svého vnuka totiž i přes svůj pracovní závazek, který kvůli němu upravila, měla na starost několik dnů v týdnu (D27): *“Já jsem ho v podstatě měla od malinka.”* (D30): *“Nad nějakými obavami jsem nepřemýšlela. Já jsem chtěla pomoci tomu klukovi, prostě, než šel do té školy, aby měl trošku ponětí.”* Obavy se objevily až později, když pěstounka začala přemýšlet nad tím, co vlastně bude, až se biologický otec vnuka vrátí z výkonu trestu. Neměla strach o to, že by snad o vnuka přišla, ale o to, jaký navážou vztah, zda se bude chtít se synem vůbec vídat a zda se neprohloubí problémy, které měla pěstounka s rodiči biologického otce, tedy prarodiči (D32): *“Čeho jsem se teda bála, když už vlastně proběhla ta pěstounská péče, tak toho, když se vrátí otec z kriminálu”* (D36): *“Protože oni si vydupali přes úřad, že jim ho musím dávat každých čtrnáct dní a já jsem mu prostě nastolila nějaký řád, aby měl vůbec ponětí o tom, co může a co nemůže, že jo. No a tam se to všechno porušovalo.”* Pěstounka v RODINĚ “E” pocítovala velké obavy. Neměla úplně pocit, že by nezvládla dítě, sama už tři vychovala, ale bála se o tuto situaci s přihlédnutím na její vyšší věk a na desetiměsíční stáří miminka (E50): *“No obavy byli šílené, obrovské. Já jsem ve svých 53 letech dostala miminko.”* Následně se již situace zlepšila rodina péči o nového člena zvládala velmi dobře. Asi do tří let se potýkali s problémy se spánkem, kdy děvčátko nemělo potřebu spát a

pěstounka byla v tomto období hodně unavená (E56): *“Ona asi něco cítila, že se něco děje, proto byla taková rozhozená.”*

V odpovědích na třetí otázku se respondenti výrazně rozcházejí. Jejich obavy se výrazně lišily. Někdo z nastávající situace neměl strach vůbec, někdo měl obavu z úřadů a jiní zase zda zvládnou dalšího člena rodiny. Při odpovědích bylo na pěstounech znát, že se myšlenkami vrací do doby, kdy toto probíhalo. Ukázka kódů z odpovědí: samozřejmost (A51), nejistota (B32), odvaha (B33), snaha (C55), dilema (C61), pokračování péče (D27), obava (D32), strach (E50), ustálení (E57).

Kategorie vyplývající z těchto kódů jsou “Jistota”, “Pocity pěstounů”, “Provázející pocity”, “Převzetí zodpovědnosti”, “Nové situace”.

Jaká byla reakce biologických rodičů na pěstounskou péči z Vaší strany?

Odrážela se pěstounská péče na vztahu mezi Vámi a biologickými rodiči dítěte v pěstounské péči?

Další otázka byla zaměřena na reakce biologických rodičů na příbuzenskou pěstounskou péči. Pod otázkou bylo, zda se nějakým způsobem změnil vztah mezi nimi. V **RODINĚ “A”** se žádná reakce nečekala, jelikož matka, která dobrovolně dítě opustila, se i po několika letech ze zahraničí nevrátila. Pracovat tam měla původně tři měsíce. Do Čech se vrátila, když měla její dcera 4 roky. Z odpovědí respondentky je známo, že v jisté míře tuto variantu péče navrhla sama biologická matka (A61): *“byla stejně odjetá pryč. Dalo by se říct, že s tím souhlasila, v podstatě to sama navrhla.”* Reakce otce se v té době nijak neočekávala z důvodu, že o své dceři v té době oficiálně nevěděl (A63): *“...ten v podstatě o dceři ani nevěděl, takže nějaké vyjadřování z jeho strany nebylo vůbec očekávané.”* Respondentka cítí úlevu nad tím, jak to všechno dopadlo a že celé řízení o pěstounské péče proběhlo bez větších komplikací. Na otázku, zda se pěstounská péči odrazila na jejich vztahu s rodiči, stručně odpovídá (A65): *“Tak nedocházelo k hádkám ani k žádným sporům, protože nebyla doma, takže by se dalo říct, že vlastně ani žádný vztah v tu dobu nebyl.”* Biologická matka z **RODINY “B”** situaci nenesla moc dobře, i když o dítě zájem neměla a neměla potřebu mu vytvářet podnětné prostředí. Toto všechno bylo způsobeno i užíváním drog a nejasnou myslí. Její chování bylo velmi patologické (B82): *“Ze začátku matka dítěte těžce situaci nesla, i když o malého zájem neměla – projevovala se slovní agresí a naschvály.”* Matka nedodržovala stanovená pravidla (B84): *“Já vůči ní cítila nějakou povinnost, ale chtěla jsem,*

aby kontakt probíhal s dohledem při předání. Dojela jsem k OSPOD a ona třeba vůbec nepřišla, tak se stalo několikrát.” **RODINA “C”** se vyrovnávala s nezájmem o děti ze strany obou rodičů. Vztahy byly narušeny už dříve před tím, než došlo k pěstounské péči, takže reakce se očekávaly všemožné. Otec s pěstounskou péčí víceméně souhlasil, spíše ji neřešil. Řešil pouze sebe a své prospěchy. Ze začátku pěstounské péče projevil zájem, ale to později vyústilo k problémům, kdy ani dobu, kterou měl být s dcerou, nedokázal věnovat jen ji a vodil ji za svými kamarády, kde holdovali alkoholu. Děvče z toho mělo následně psychické problémy (**C76**): “*Bratr se ze začátku snažil. Chodil s ní ven, ale stávalo se, že přišel pozdě nebo ačkoli to slíbil, nepřišel vůbec.*” (**C79**): “*...to vše mělo za následek, že měla Vladka noční můry, začala se v noci pomočovat a trpěla bolestmi břicha.*” Na tyto skutečnosti pěstounka otce upozornila. Otec děvčete je už nikdy nenavštívil. Co se týká reakce matky, tak ta nejevila žádný zájem (**C85**): “*Její maminka o ní nikdy nejevila zájem. Při soudu sdělila soudkyni na dotaz, zda souhlasí s umístěním dcery do mé péče, ať si ji vezmu, že jí nechce.*” V případě **RODINY “D”** se postoje biologických rodičů chlapce značně lišily. Otec, který byl v tu dobu ve výkonu trestu, souhlasil. Ale matka, která syna brala pouze jako přísun financí, se s touto skutečností nechtěla smířit. Nechtěla na pěstounskou péči přistoupit z vypočítavosti (**D57**): “*...otec s tím souhlasil, ale ona ne, protože potřebovala peníze, že. Jinak by jí to bylo jedno. Ale jí se nechtělo a nechce dělat, takže Olivera měla jako přísun peněz.*” I přes nesouhlas matky se nakonec vztahy mezi nimi zdály být na únosné úrovni, to se však časem změnilo opět k horšímu v době, kdy byla podruhé těhotná (**D58**): “*Říkala jsem tehdy své druhé dceři, uvidíš, když si Olivera vezmeme, ona si udělá další. Aby ji měl kdo žít.*” **RODINA “E”** se v tomto případě nepotýkala s žádnými problémy. Matka byla ochotná dítě dát do kojeneckého ústavu. Bylo jí tedy jedno, kde její dcera skončí (**E65**): “*...ona se k tomu nikdy před námi nevyjádřila. Spíš bych řekla, že je jí to úplně jedno. Když by byla schopná ji dát do toho kojeneckého ústavu, tak si myslím, že to vůbec neřeší.*” Ze strany otce přišel souhlas a vděčnost, že se ujmou jeho dcery, když on si netroufá. Jak říká pěstounka, jejich vztah to velmi utužilo a posunulo dál (**E74**): “*Určitě máme lepší vztah. Nemyslím to tak, že je mi za něco vděčný nebo tak, ale určitě pocítil z naší strany určitou vstřícnost, tak se snaží, aby nezklamal. A to ne jenom nás, ale především Emily, když už dostali takovou další šanci na v podstatě společný život dcery a otce, protože i když je oficiálně Emily naše, vždycky pro nás bude prvotní vztah jich dvou, jako rodiče a dítěte.*”

Následující odpovědi pěstounů odráží vztahy v rodině již dlouho před pěstounskou péčí. V rodině, která vždy většinou držela při sobě, tato situace přispěla k upevnění jejich vztahů.

Tam, kde to nefungovalo dlouhodobě, nastaly problémy. Rodiče, kteří nedodržovali s dětmi žádný kontakt, pěstounskou péči neřešili. Ukázka kódů, které jsem použila: souhlas s péčí (A62), úleva (A64), nezáměr (B82), naschvály (B84), špatné vztahy (C73), zklamání (C77), vypočítavost matky (D58), vidina peněz (D68), lhostejnost (E66), posílení vztahů (E74). Tyto kódy byly zařazeny do kategorií “Nezáměr rodičů”, “Narušení vztahů”, “Provázející pocity”, “Neschopnost se dohodnout”, “Jak je na tom otec”.

Jak vnímalo Vaše pěstounství i Vaše širší okolí rodiny?

Reakce dalších členů rodiny, kteří se přímo nepodílejí na výchově dítěte byla další výzkumnou otázkou. Pěstounka v **RODINĚ “A”** měla pocit, že to nikdo nikdy neřešil. Nevyjadřovali se k tomu pozitivně, ale ani negativně. Brali to nejspíš jako jejich rozhodnutí. Pokud na to nějaký názor měli, nevyslovili ho nikdy v přítomnosti pěstounky (**A71**): *“... z počátku asi zcela normálně. Nikdo se k tomu nijak záporně nevyjadřoval, nebo teda aspoň ne před námi, přede mnou.”* Situace se začala zhoršovat, když zemřel manžel pěstounky, ona to na určitou dobu přestala z psychických důvodů zvládat a péči o děvče musel přebrat syn pěstounky (**A73**): *“...jsem to přestala na nějakou dobu psychicky zvládat, tak se o vnučku staral hodně můj syn, který bydlí 30 km daleko a bylo to pro něj docela náročné.”* **RODINA “B”** se doslýchala z okolí spíše pozitivní komentáře. Jinak už to však bylo v rodinném kruhu, kdy její rodiče, rodiče biologického otce chlapce se vyjádřili s nesouhlasem přijetí do pěstounské péče a volili by raději variantu ústavu (**B96**): *“Moji rodiče na to ze začátku řekli, že oni se na výchovu necítí a že by volili variantu kojeneckého ústavu či profesionálních pěstounů”* Stejný pohled na situaci měl manžel pěstounky. Riskovala svůj manželský vztah. Nakonec se stala pěstounkou sama (**B98**): *“...můj muž mi to potom během pěstounství často opakoval.”* V **RODINĚ “C”** cítila pěstounka naprostou podporu a důvěru (**C93**): *“Co se týče mé rodiny, tak jsem měla absolutní podporu. Moje maminka se snažila mi ve všem pomáhat”*. Zde měla pěstounka potřebu se vyjádřit spíše k okolí, ve kterém žila než k rodinnému. Zde se jí dostávalo rozdílných reakcí. Na jedné straně pochopení, na druhé odsuzování od lidí, kteří neznali situaci (**C96**): *“Nikde jsem neprezentovala, že Vladka není biologicky mou dcerou, byla mou, i když jsem jí neporodila. Ovšem okolí, které neznalo okolnosti, mě dokázalo odsoudit. Viděli ve mně mladou maminku, která začala se sexuálním životem brzy. Mnohdy jsem se dostala do nepříjemné situace, kdy mi bylo okolím řečeno, že jsem nemravná a dívali se na mne skrz prsty.”* Poté nastala doba, kdy se postoj lidí změnil spíše k lítosti (**C103**): *“...pak se chování okolí změnilo. Ovšem spíš v lítost. Jakože očima:*

tak mladá a komplikuje si život. “Pěstounce z **RODINY “D”** před začátkem péče přislíbila pomoc její druhá dcera (**D82**): *“No Michala, druhá dcera, říkala, že mi bude pomáhat.”* Z okolí se žádných negativních komentářů nedočkala, spíše poznámek, že ji toho s malým dítětem ještě hodně čeká a podobně (**D83**): *“S nějakou nevolí se to nesešlo. Spíš mi říkali, že si ještě užiji.”* V **RODINĚ “E”** se dle slov pěstounky rodinné vztahy jak s manželem, tak s dětmi velmi zlepšily (**E83**): *“Strašně se zlepšil vztah mě a manžela. Nás to ohromně stmelilo. No a co se týká třeba dalších našich dětí, tak ty nás ohromně podporují a pomáhají. Hlavně nejmladší dcera, která bydlí s rodinou tady u nás a mají o rok mladšího chlapečka, než je Emily.”* Vychází si navzájem vstříc, pomáhají si navzájem a mají jeden v druhém zastání (**E88**): *“My jsme prostě jedna velká rodina, vycházíme si vstříc, jak jen to jde. No, a to širší okolí rodiny”*

V odpovědích na tuto otázku se ve většině případů projevovala podpora a uznání ke statusu pěstouna. V případech, kdy rodina a její nejbližší okolí nesouhlasilo s pěstounskou péčí, se podařilo tyto vztahy ustát. Kódy, které vyplynuly, jsou například: přijímají to (**A71**), nedůvěra (**A76**), obdiv okolí (**B95**), strach ze zodpovědnosti (**B97**), pochopení (**C95**), nařčení (**C98**), pomoc dcery (**D82**), porozumění (**D83**), posílení vztahů (**E83**), vzájemná pomoc (**E88**). Kategorie, které byly nasyceny těmito kódy, jsou “Jak to vidí ostatní”, “Pocity pěstounů”, “Pozitiva ve vztazích”, “Pomoc od jiných”, “Vztahy v rodině”.

Probíhá mezi dítětem svěřeným Vám do péče a jeho biologickými rodiči pravidelný kontakt? Je ze strany rodičů zájem? Máte nastavena nějaká pravidla?

Následující otázka měla za úkol zjistit, zda mezi biologickými rodiči probíhá pravidelný kontakt a pokud ano, jakým způsobem mají tyto záležitosti ošetřeny a zda mají nastavena pravidla pro kontakt s dítětem v pěstounské péči. Pěstounka **RODINY “A”** uvedla, že otec dlouhé roky o dceři nevěděl, tudíž kontakt neproběhl. A i když už se o ní potom dozvěděl, tak mezi nimi nikdy žádné setkání neproběhlo (**A92**): *“...otec dlouhé roky o Martince nevěděl, ale i když už se o ní potom dozvěděl, žádný kontakt nikdy neproběhl.”* S matkou probíhal kontakt jen výjimečně, když se na nějakou dobu vrátila do Čech. Nyní už z důvodu dospělosti vnučky probíhá kontakt úplně jiným způsobem. Jsou spolu v kontaktu přes telefon a dcera matku navštěvuje v zahraničí (**A99**): *“...aspoň že ten kontakt s dcerou se nějakým způsobem dal dohromady”... (A101): “Jak říká Martinka, mají spolu vztah jako nejlepší kamarádky a ona jí nic nemá za zlé, protože ví, že to sama neměla jednoduché.”* V **RODINĚ “B”**, kde již byla pěstounská péče ukončena začínal kontakt mezi pěstounkou a biologickou

matkou písemnou formou. Následně probíhal už i s dítětem za přítomnosti sociálních pracovníků. Tento kontakt se stával častějším týden od týdne (**B121**): *“Dle organizace to bylo za velmi krátkou dobu a nedoporučovali to.”* Pravidla byla určena mezi pěstounkou a biologickou matkou bez zásahu úřadů (**B124**): *“Pravidlem bylo dodržení doby převzetí a návratu, samozřejmě jsme si vyšly vstříc, když bylo dobu nějak třeba upravit, OSPOD jsme nekontaktovaly, domluva byla mezi námi a vycházela. Ale to samozřejmě až po nějaké době...”* V **RODINĚ “C”** jsou vztahy nabourány do takové míry, že se biologický otec s rodinou nestýká a matka se dcery a kontaktu s ní zřekla již u soudu (**C110,111**): *“Neprobíhá. Nevím, víc k tomu asi nemám co dodat. Prostě nemají zájem a dobře tak. Než aby pořád zažívala nějaká traumata a odmítání, ať je to raději tak, jak to je.”* U **RODINY “D”** nastala změna po ukončení vazby biologického otce. Ten si bere pravidelně syna každý víkend (**D101**): *“S tatínkem ano. Ted’ si bere Olivera každý víkend, protože jsou ted’ velké problémy s Oliverem.”* Pravidla s otcem má pěstounka nastaveny interně. S matkou probíhá kontakt spíše výjimečně, a to v případě, že chlapec navštíví matku sám. Ona kontakt nevyhledává. Na dotaz ohledně stanovených pravidel pěstounka odpověděla (**D113**): *“No tak to teda nejsou a kdyby byla, tak by je stejně nedodržovala. Tam by těžko něco fungovalo.”* Kontakt biologickým otcem s dítětem v **RODINĚ “E”** probíhá pravidelně, a to téměř denně. Syn žije ve stejném městě a o kontakt s dcerou má zájem. Brává si ji k sobě i na víkendy (**E96**): *“...je to v pořádku. Třeba ted’ v pátek tam jde k němu spát.”* S matkou je to složitější. Matka si měla vyzvedávat dceru po předchozí domluvě, většinou na domluvenou schůzku však nedorazila (**E102**): *“Takže ted’, když má přijít, tak se ptám ještě ten den a Emily chystám až je tady pro ni. Já přece nebudu zbytečně nervovat děcko. Prostě si počká. Ale to zase není zase tak často. Ona ji vidí tak třikrát až čtyřikrát do roka”* Co se týká pravidel, se synem nejsou žádná potřeba, většinu času tráví s dcerou u nich doma, což je v jeho rodném domě. V případě, že odchází z domu, sdělí si pouze informaci o času návratu. S matkou, v případě, že dorazí, pravidla domluvena jsou (**E116**): *“...když si ji bere, tak třeba přijde ve dvě hodiny, tak jí řeknu, že mají být o půl čtvrté zpátky, tak jsou tu hodinu a půl třeba v parku” ...* (**E119**): *“I když má ona k té matce jet na ty Vánoce třeba, tak mi ji tam s manželem třeba v devět ráno přivezeme a odpoledne ve tři hodiny si pro ni zase jedeme. Nenechala bych ji s ní ani cestovat v žádném případě.”*

Zájem o kontakt s vlastními dětmi se dle odpovědí na tuto otázku značně měnil. Od pravidelného denního kontaktu přes občasné navštěvování až po naprosté přerušování vztahů. Stejně tak je to s pravidly a důvěrou mezi pěstouny a biologickými rodiči. Ukázka

plynoucích kódů: nezájem otce (A92), trvalé odloučení (A99), postupné navázání kontaktu (B117), navrácení (B121), nezájem (C110), úleva (C111), navázání vztahu (D101), abstinence (D111), omezený kontakt (E104), nedůvěra (E119). Tyto a další kódy byly rozděleny do kategorií “Nezájem rodičů”, “Pozitivní okamžiky”, “Provázející pocity”, “Vývoj vztahu s otcem”.

Jak to vidíte dál z pohledu do budoucna? Budete i nadále zvládat veškeré náležitosti patřící k výchově?

Pěstounka v **RODINĚ “A”** již žádné výhledy, co se týká pěstounské péče, nemá. Vnučka je již dospělá a soběstačná (**A107-109**): *“Já už to teď asi nevidím vůbec nijak, nebo to spíše už neřeším. Vnučka je dospělá, zakrátko dokončí studium a tím pěstounská péče skončí, takže já už teď žádné pohledy do budoucna, co se týče této záležitosti nemám.”* V **RODINĚ “B”** po ukončení pěstounské péče by do toho šla pěstounka znovu. Už by neměla tolik obav a ví, že by to zvládla (**B133**): *“Znovu bych do toho šla, když by byla potřeba. Zatím ale vše vypadá dobře”* ... (**B134**): *“Sice nevím, jak by na to vše znovu reagoval můj muž nebo teď už i děti, přece jenom jsou již starší, ale...”* Pěstounka v **RODINĚ “C”** je mladá žena, která se budoucnosti a s ní spojeného zvládnutí péče nebojí. Velkým problémem do budoucnosti však bude velká závislost dívky na pěstounce a také to, že se velmi rychle nechá zmanipulovat (**C115**): *“...již nyní vidím, že jsme odvedli kus práce. Ovšem i u ní se ukázalo to, že je citově plochá. Ten nedostatek mateřské lásky zapříčinil to, že není schopna se jen tak na někoho navázat. Podle psychologů jsem pouze já jediný člověk, ke kterému přilnula. Ovšem její ideální svět by byl ten, kde bych byla pouze já a ona. Nikdo jiný.”* Je potřeba navštěvovat odborníky, jak ze strany děvčete, tak pěstounky, aby věděla, jakým způsobem s ní pracovat. Její výchova je totiž zcela odlišná od vlastních dětí pěstounky (**C129**): *“Ale snad po práci s psychologem a v rámci terapeutických skupin dojde ke zlepšení. Základy má. To, jak má rodina fungovat, jsme jí ukázali, vše se ale ukáže až časem. Důležité je, aby převzala za svůj život zodpovědnost. A šla tím správným směrem, který jsme se jí snažili ukazovat.”* V **RODINĚ “D”** začíná pěstounka ztrácet sílu na výchovu vnuka. Vnuk se dostává do problémového věku a pěstounka, která má téměř 65 let, jej přestává zvládat. Kdyby přišel zájem ze strany biologického otce o péči, nebránila by mu (**D118**): *“...jestli chce s tebou bydlet, tak si ho vezmi. A on říkal, že on se o něj starat nemůže a jeho rodiče, že ho tam nechtějí”* Náležitosti patřící k výchově, má pocit, že již nezvládá teď, a to z důvodu, že vnuk teď cítí zlobu, že nemá mladé rodiče, jako jeho spolužáci (**D206**): *“Teď na mě myslím zrovna naštvaný. Kvůli té situaci a všemu.”* ... (**D215-217**): *“...já jsem v jeho očích stará a on chce*

prostě tak jak ostatní děti mít mladé rodiče. Já vím, co chce, on by chtěl určitě bydlet alespoň s tím taťkou, když už, tak aspoň něco a já mu to věřím” Pěstounka z **RODINY “E”** doufá, že svoji vnučku bude schopna zdravotně vychovávat až do její plnoletosti (E126): *“Chtěla bych ji dochovat, vychovat do její plnoletosti, jestli nám dá Pán Bůh zdraví. Ale nikdy nevíte, co se může stát. Samozřejmě mám trochu obavu, nemusím to za chvíli zvládat, může přijít nemoc nebo cokoliv.”* Také ale říká, že i kdyby se něco dělo, tak ví, že má v rodině zastání a určitě by v tom ji ani děvče v péči nenechali (**E129-132**): *“...máme tady v domě nejmladší dceru, která tady žije s rodinou a věřím a vím, že i kdyby se mělo něco dít, tak ona je schopná a ochotná se o Emily postarat. Ať už v tom, že by si ji jako já vzala do pěstounské péče, nebo pokud by si ji vzal syn, tak by byla zcela jistě nápomocna jemu.”*

Pohledy do budoucna jednotlivých pěstounů je také velmi odlišná. Děti v pěstounské péči mají různý věk a dle toho se vyvíjí situace. Také věkové odlišnosti jednotlivých pěstounů hrají svou roli. Čím mladší dítě v pěstounské péči a starší pěstoun, tím komplikovanější situace a vyhlídky formulované spíše pesimisticky. Pro ukázkou uvádím několik kódů, které vyplynuly z textu: neřeším (A107), zopakování (B133), naivita (C127), správná cesta (C131), vyčerpání (D122), nezvládání (D127), nejistota (E128), pomoc dcery (E130). Těmito kódy byly nasyceny kategorie “Vyhlídky pěstounů”, “Pocity pěstounů”, “Výchovné postupy”, “Špatné pocity”, “Vztahy v rodině”.

Jak vnímáte finanční zabezpečení dítěte ze strany státu? Jaké obavy Vám v této sféře do budoucna vyvstávají?

V poslední otázce se věnuje finanční stránce příbuzenské pěstounské péče. Ať už té, která byla platná do konce roku 2021, tak té, která nastala s počátkem roku 2022 a s ní v platnost vcházející Novelou o pěstounské péči. Mohlo by se zdát, že toto téma nesouvisí s rodinnými vztahy a působením pěstounské péče na jednotlivé členy rodiny, opak je však pravdou. Finance mohou hrát důležitou roli. Hlavně nyní, kdy jsou odměny pro pěstouny sníženy, tím může nastat v rodinách sociální problém, a to vše se odráží na vztazích. Především u rodin, kdy všichni členové nesouhlasili s pěstounskou péčí. Snížení odměn pěstouna a k tomu doplácení pojistného může znamenat pro rodiny 5–7 tisícový schod financí. Tím se samozřejmě snižuje kvalita života všech členů rodiny. V **RODINĚ “A”** pěstounka hodnotí odměny příbuzenské pěstounské péče v pořádku a co bude následovat příliš neřeší (**E114**): *“...už neřeším v hlavě nic, co se týká pěstounství. Navíc Martinka chodí už roky po brigádách, takže má i svoje peníze, to není žádný problém.”* Pěstounka v **RODINĚ “B”** se od samého počátku jednání s úřady setkávala s nějakými problémy a nesprávným postupem

úředníků (B140): *“Na doporučení OSPD jsem žádala o Rodičovský příspěvek. V tu dobu jsem jej pobírala na dceru, ale synovec byl mladší, takže měl být převeden na něj. Stalo se to, že mi zastavili oba. Celý měsíc jsem byla bez peněz.”* V RODINĚ “C” byli s odměnou pro pěstouny do teď spokojeni, nyní jsou si nejistí z důvodu Novelu (C137-142): *“Myslím si, že finanční stránka je dobrá. Ovšem nyní se nám trošku situace novelou komplikuje. Už zde byla klíčová pracovnice a vysvětlila nám, že se nám odměna pěstouna, teď už mám pocit, že to je příspěvek na péči nebo tak nějak, poníží. Nám to nevadí. Já i partner pracujeme a děti dokážeme zajistit. Horší to asi mají prarodiče. Tak to hodnotím teď, ale je možné, že se cokoli stane a pak budu vnímat to zabezpečení jako nedostačující.* Pěstounka “RODINA “D” je s financemi spokojena, až na prvotní jednání úřadů, kdy nedostávala dávky, které jí náležely. Chodí pravidelně na brigády, protože má z důvodu dřívějšího odchodu do důchodu nižší důchodový příjem a pokud je potřeba, vypomáhá jí její druhá dcera (D136): *“To úplně, já nejsem taková, že bych šla a rozhazovala.”*... (D140): *“Mám nižší peníze, protože jsem šla o ty dva roky dřív do důchodu, ale pomáhala nám Michala, za což jsem jí moc vděčná.”* Co se týká nového výměru odměn pro příbuzenskou pěstounskou péči, nemá žádné informace. RODINA “E” měla také od samého začátku problémy s úřady, kdy jí nebyl přiznán příspěvek jako pěstounce, po tom, co jí úřednice řekla, že na něj jako babička nemá nárok a má vyživovací povinnost, což nebyla pravda (E146-150): *“Už od samého začátku. Já jsem brala od prvního dne mateřskou a na OSPODU mi jedna pracovnice řekla, že jsem rodinný příslušník, takže nemám nárok na příspěvek, jako na pěstounskou péči. Takže já jsem rok, než byl soud, to trvalo rok, pobírala jenom mateřskou těch sedm tisíc, takže jsem za ten přišla o nějakých sto dvacet tisíc díky nějaké úřednici tam, která mi toto řekla.”* Co se týká Novelu, obvolávala úřady, aby se něco dozvěděla a všude jí bylo sděleno, že nic neví, že neví, jak mají a jak budou postupovat (E141-146): *“Na úřadu práce nikdo nic neví, tam jsem volala, potom jsem volala na důchodové, že bych kvůli této situaci šla o něco málo dřív do důchodu, ať mi poradí, tak tam taky nikdo nic neví, oni jsou z toho úplně na nervy, já jsem z toho na nervy, něco se někde odhlasuje, něco se uzákoní a oni k tomu nemají žádné podklady, nic. Nikdo nic neví. Ono to bylo celkově vždycky s těmito úřady za trest.”*

Z konkrétních odpovědí je patrné, že stávající pěstounské odměny rodiny hodnotily kladně. Vyvstává v nich však nejistota po novém vyčíslení odměn pěstouna a s tím spojené poplatky za zdravotní pojištění. Od většiny rodin však z odpovědí vyplývá, že jednání s úřady, chování úředníků, podávání informací a podobně je na velmi špatné úrovni. Vyplývající kódy jsou například: dostačující odměny (A113), vlastní zabezpečení (A115), spokojenost s odměnou

(B146), předsudky (B148), menší finance (C138), nejistá budoucnost (C141), finančně vycházím (D139), špatný systém (D151), neinformovanost (E141), zklamání (E152). Tyto kódy byly přiřazeny do kategorií “Vyhledky pěstounů”, “Pocity s pěstounů”, “Jednání úřadů”, “Úřady”, “Počiny úřadů”.

8 ZÁVĚR

Bakalářská práce se věnovala problematice příbuzenské pěstounské péče a s ní vyplývajících náležitostí. Zejména rodinným vztahům plynoucích ze situace, kdy přebíráte rádi péči o děti svých dětí či svých sourozenců. Okamžik, kdy má rodina přijmout při pěstounské péči mezi sebe nového člena není jednoduché, ať už je mezi účastníky rodiny pouto pevné, či narušené. Teoretická část obsahuje tři kapitoly, ve kterých jsou informace z odborné literatury. V první kapitole jsou zachyceny skutečnosti o rodině, o jejím fungování a možném rozdělení dle funkčnosti a plnění povinností. Kapitola druhá byla věnována náhradní rodinné péči, jejímu dělení. Součástí kapitoly jsou také zákony, které se nějakým způsobem dotýkají pěstounské péče. Jsou zde uvedeny definice a rozmanitá přesvědčení autorů, publikujících o této problematice. Poslední kapitola byla věnována příbuzenské pěstounské péči, kterou nejvíce zasáhla novela zákona, který vešel v účinnost na začátku roku 2022.

Na část teoretickou navázala praktická část. Tento výzkum byl limitován specifickým typem náhradní rodinné péče, a to malým vzorkem respondentů, proto není možné zjištěné výsledky zobecňovat na všechny pěstounské rodiny, kde jsou děti vychovávány svými prarodiči či jinými příbuznými. Další rizika vyplývající z tohoto výzkumu jsou například neotevřenost respondentů z důvodu neodhalení velkého množství rodinných záležitostí. Byly vedeny polostrukturované rozhovory s pěti rodinami. Respondentům byly pokládány předem připravené dotazy. Rozhovory byly podrobeny analýze. Kódy, které z těchto rozhovorů vplynuly, byly následně zařazeny do kategorií. Byly zpracovány případové studie jednotlivých rodin, a nakonec byla zaznamenána interpretace dat. Z analýzy těchto rozhovorů je zřejmé, že pro každou rodinu, pro každého jednoho pěstouna je vnímání pěstounské péče něco rozdílného. Jednotliví pěstouni mají rozdílné zkušenosti. Jako s průběhem řízení pěstounské péče, s důvody vzniku, s reakcemi okolí. Dle odpovědí respondentů se jejich zkušenosti nejvíce rozcházejí v otázkách rodinných vztahů. Kdo tuto situaci nezažil, může jen ztěžka chápat a hodnotit dané případy okolností. I když se, jak bylo respondenty řečeno, staráte o svoji vlastní krev, je velmi náročné přijmout do rodiny nového člena a najít vyhovující systém oběma stranám. Některé vztahy byly tady tímto krokem narušeny, jiné byly posílněny. Avšak neodmyslitelnou výhodou a lehčí situací pro děti je to, že se dostávají k lidem jim většinou dobře známým, kde cítí nějaké pouto a jistotu. Něco podobného ve své publikaci uvedla paní Uhlířová (2010) a po kontaktu a rozhovorech s

pěstouny s tímto závěrem musím souhlasit. Na rodinných vztazích, byť by se to nemuselo na první pohled zdát, má velmi významný vliv i finanční stránka. Do konce roku byli všichni pěstouni s odměnou od státu naprosto spokojeni a neměli důvod k nějaké nejistotě. To však již neplatí od doby, kdy vešla v platnost novela, která zásadně mění výši odměny pro příbuzenskou pěstounskou péči. Dle státu mají prarodiče vůči svým vnukům vyživovací povinnost. Jak je tedy možné, že to neplatí i obráceně a děti nemají vyživovací povinnost vůči svým rodičům?

Informace získané výzkumem a podrobené analýze by mohly být uplatněny v souvislosti s mým studijním oborem sociální pedagogiky. Výzkum práce, dle mého názoru, upozornil na několik oblastí, dotýkajících se vztahů v rodinách, do kterých přišlo dítě v rámci příbuzenské náhradní péče. S klienty, a to s pěstounskými rodinami, by měli pracovat sociální pedagogové. Například v rámci uspořádání rodinných situací a prostředí pěstounských rodin nebo při asistovaných kontaktech s biologickými rodiči dítěte. V mnoha případech by tato pomoc, která by byla zaměřena na kontakt s biologickými rodiči, vedla k podpoře a snaze pomoci biologickým rodičům opětovně vytvořit podmínky pro návrat jejich dítěte. Další oblastí, ve které by mohl být uplatněn sociální pedagog, je například oblast vztahů výchovy přijatého dítěte. V neposlední řadě vidím uplatnění sociálního pedagoga při hledání možností vzdělávání pěstounů a jednodušší adaptace na nově vzniklou situaci všech členů rodiny.

9 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- 1 BUBLEOVÁ, Věduna. *Průvodce náhradní rodinnou péčí*. 3. vydání. Praha: Obecně prospěšná společnost při Nadaci Terezy Maxové. 2007. ISBN neuvedeno.
- 2 DOKOUPILOVÁ, Ivana, Adéla HANÁKOVÁ, Miloň POTMĚŠIL, Jana SOLDANOVÁ, Nikola ŠTĚPNIČKOVÁ a Eva URBANOVSKÁ. *Rodina a dítě se zdravotním postižením*. Brno: Paido, 2017. ISBN 978-80-7315-262-8.
- 3 HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2
- 4 HOLUB, Milan a kol., *Zákon o rodině: s komentářem, judikaturou a předpisy souvisícími*. Praha: Linde, 2011. ISBN 978-80-87212-96-7.
- 5 CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.
- 6 KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Aktuální otázky náhradní rodinné péče: sborník z ... celostátního semináře NRP: Brno*. Brno: Triada – poradenské centrum, 2007
- 7 KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 8073150042.
- 8 KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0643-9.
- 9 KOLUCHOVÁ, Jarmila, MATĚJČEK, Zdeněk, ed. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.
- 10 MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada, 2002. Pro rodiče. ISBN 80-247-0332-7.
- 11 MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-19-9.
- 12 MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-x.
- 13 MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Vyd. 2., upr. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. Základy sociologie. ISBN 80-86429-05-9.

- 14 NOŽÍŘOVÁ, Jana. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde Praha, 2012. ISBN 978-80-86131-91-7.
- 15 PLAŇAVA, Ivo. *Manželství a rodiny: struktura, dynamika, komunikace*. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-039-2.
- 16 PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.
- 17 SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8.
- 18 ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
- 19 ŠULOVÁ, Lenka. *Co v dnešní době znamená rodina*. Psychologie dnes, čís.12, roč. 13., Portál 2007.
- 20 UHLÍŘOVÁ, Veronika. a kol. *Dítě ve výchově příbuzných*. Praha: Občanské sdružení Rozum a cit, 2010.
- 21 VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 978-80-246-0956-0.

10 INTERNETOVÉ ZDROJE

1. Náhradní rodinná péče: Adopce na blízko. *Adopce na blízko* [online]. 2013 Všechna práva vyhrazena. [cit. 10.03.2022]. Dostupné z: <https://adopce-na-blizko.webnode.cz/nahradni-rodinna-pece/>
2. Pěstounská péče dlouhodobá – dc paprsek. *dc paprsek – od roku 1994* [online]. Copyright All right reserved [cit. 10.03.2022]. Dostupné z: <https://www.dcpaprsek.org/nase-sluzby/nahradni-rodinna-pece/pestounska-pece-dlouhodobá/>
3. Formy náhradní rodinné péče. *Průvodce* [online]. [cit. 10.03.2022]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/formy-nahradni-rodinne-pece>
4. Náhradní rodina | *Náhradní rodina* | [online]. Středisko náhradní rodinné péče [cit. 10.03.2022]. Dostupné z: <https://www.nahradnirodina.cz>
5. Pravda o zvýšení odměn pro pěstouny. Velká část si pohorší | *Peníze.cz. Peníze.cz - Největší web o osobních financích na českém internetu* [online]. 2000 [cit. 10.03.2022]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/rodicovstvi/427876-pravda-o-zvyseni-odmen-pro-pestouny-velka-cast-si-pohorsi>
6. *Zákony.cz - Právní poradna, smlouvy. Zákony.cz - Právní poradna, smlouvy* [online]. 2022 Heagl, s.r.o. [cit. 10.03.2022]. Dostupné z: <https://www.zakony.cz>
7. Nalezené předpisy – *Zákony pro lidi. Zákony pro lidi – Sběrka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 10.03.2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/hledani?text=pěstounská%20péče>

11 SEZNAM TABULEK

Tabulka 1- Počty dětí svěřených do PP a počty pěstounů v letech 2006-2015	18
Tabulka 2 - Odměna pěstouna-srovnání stávajícího stavu a dle novely zákona o SPOD ...	30

12 SEZNAM PŘÍLOH

P I: Přepis rozhovoru Rodiny A s příslušnou analýzou

PŘÍLOHA P I:

- 1 PRVNÍ RODINA S PĚSTOUNSKOU PŘÍBUZENSKOU PÉČÍ: **A**
- 2 pěstounka: 64 let
- 3 délka pěstounské péče: 21 let
- 4 dítě v pěstounské péči: 23 let
- 5 vztah dítěte k pěstounce: nevlastní vnučka
- 6
- 7
- 8 1. Jaký byl důvod vzniku pěstounské péče? (úmrtí, závislosti, týráni, sociální
- 9 slabost, neumění se postarat)
- 10 No, matka Martiny, moje nevlastní dcera neplánovaně otěhotněla ve svých 19 letech. **NECHĚNĚ**
- 11 Abyste rozuměla, dcera je to nevlastní, protože když jí byly tři roky a jejímu bratru pět **NEVLASTNÍ**
- 12 let, měla jejich matka autonehodu a zemřela. Otec dětí, můj muž, s nimi zůstal sám a
- 13 pak se oženil se mnou. Já měla v té době ještě syna z prvního manželství. Vychovávali **VÝCHOVA**
- 14 jsme společně tyto tři děti, společně jsme už neměli. Takže maminku Martinky jsem **NEVLASTNÍ**
- 15 vychovávala od malička. Takže jste je celý život brala jako své? Jak už matku, tak potom **DETI**
- 16 Martinku? Nebylo to úplně ideální manželství a vše se přenášelo i na děti. Neustále jsme **PROBLÉMY V**
- 17 se s manželem hádali, já hohužel musím přiznat, že mám tak trochu celý život problém **MANŽELSTVÍ**
- 18 s alkoholem, ale ne zase, že bych byla úplně alkoholička, ale hledám v alkoholu útěchu a **ALKOHOL**
- 19 můj muž se taky rád napil, když ještě žil. Můj syn mi utekl k babičce, mojí matce, když **UTĚK Z DOMU**
- 20 mu bylo 11 let. No a když bylo matce Martinky 18 let, tak utekla z domu i ona a bydlela
- 21 u otce Martinky. Ale dle i jejích slov s ním nebyla z lásky, ale proto, aby už nemusela být **UZDĚLENÍ SE**
- 22 doma. Jenže potom v 19 neplánovaně otěhotněla, jenže když to zjistila, tak už bylo na **NECHĚNĚ TĚH**
- 23 poptat pozdě. V ten moment od toho chlápka odešla, aniž by mu řekla, že je s ním **OTEC OTĚH NE**
- 24 těhotná. To až po nějakém čase, ale stejně Martinku ten člověk nikdy neviděl. No a když **NEBAJEJMORE**
- 25 teda zjistila, že je těhotná, vrátila se domů a řekla to manželovi. Ten ji tehdy poprvé **NAVRAZ DOMŮ**
- 26 v životě objal a řekl jí, že ji má rád. Zůstala tedy u nás, protože neměla kde jinde být. **OTĚHOTNĚLA SE**
- 27 Poté co porodila, tak se u nás domácnost, by se dalo říct, docela uklidnila. Jenomže
- 28 postupem času se nám zdálo, nebo možná asi spíše mně, že nezvládá výchovu tak, jak **NEZVLÁDÁ VÝCHOVU**
- 29 by měla a snažila jsem se ji navést správným směrem, jak se má starat, jak má
- 30 přebalovat, aby nechodila pozdě z procházek, a tak jednoho dne se prostě cukla a řekla, **ODVĚSTANÍ**
- 31 ať si necháme my, když dělá všechno špatně, sebrala se a odjela do Německa, že tam **BYTĚTE**

32 bude vydělávat peníze. To byly Martince 2 roky. V Německu měla být původně 3 měsíce,
33 s tím, že vydělá peníze a vrátí se domů. Jenže z toho najednou byly dva roky a ona se
34 vrátila, když měla Martinka 4 roky. Takže jsme si jí s manželem vzali do pěstounské péče.
35 Jo, jenže to není všechno. Poté co se nevlastní dcera vrátila z Německa a my myslili, že
36 už bude všechno v pořádku a že se o malou postará, tak se zase sebrala jela vydělávat
37 na chvíli do Mexika. V Mexiku ovšem zůstala 5 let a vrátila se, když bylo Martince 9 let a
38 přivezla jí z tam i brácha Mexičana. Doma byla asi půl roku a pak se rozhodla, že pojede
39 bydlet i s tím chlapečkem do Irsku, kde v tu dobu žil už její bratr. Na a od té doby žije
40 v Irsku. MATKA JEDE
PEČE

41
42 2. Jaká byla Vaše motivace přistoupit k pěstounské péči?

43 To je asi zcela jasné. Nechtěla jsem, aby Martinka skončila v dětském domě nebo kde. ZŮSTAT V DOMĚ
44 když to je moje nevlastní vnučka. Vždyť co by to měla za život. Vy si to dokážete
45 představit? Ty děcka tam nedopadají vůbec dobře, chybí jim rodina, pocit bezpečí. OBAVY O BUDOUC.

46
47 3. Jaké byly Vaše obavy z pěstounské péče před tím, než jste do ní vstoupili?
48 Jaké Vám následně vyvstaly? Cítíte nějaká rizika, která jsou spjata s Vaší nynější
49 pěstounskou péčí?

50 Já žádné obavy z pěstounské péče necítila. Ani nás nenapadlo jednat nějak jinak. Vždyť,
51 když si to tak vezmete, vychovala jsem s manželem jeho děti od malička a byly to pro SAMOTNĚJŠT
52 mě v podstatě cizí děti, že. I když jsem se samozřejmě snažila je brát jako vlastní, ale není
53 to vždy jednoduché, že. Takže jsem už nějaký velký rozdíl nespatovala. Následně žádné
54 obavy nebyly, spíše otázky v nás samotných, zda se její matka vrátí. A když se vrátí, co
55 potom bude, bude chtít malou zpět nebo o ni nebude mít zájem. Ale co se týká
56 samotného pěstounství, tak si myslím, že nás žádné obavy neprovázely. SAMOTNĚJŠT

57
58 4. Jaká byla reakce biologických rodičů na pěstounskou péči z Vaší strany?
59 Odražila se pěstounská péče na vztahu mezi Vámi a biologickými rodiči dítěte
60 v pěstounské péči?

61 Jaká byla reakce. Jaká měla být reakce, když byla stejně odjetá pryč. Dalu by se říct, že NEPŘÍKLONNOST
62 s tím souhlasila, v podstatě to sama navrhla. Když zjistila, že se jí v Německu líbí, nemá SOUHLAS S PÉČÍ
63 tam žádné nadbytečné povinnosti kromě práce. Na a otec, ten v podstatě o dceři ani NEK VYJADŘENÍ

64 nevěděl, takže nějaké vyjadřování z jeho strany nebylo vůbec očekávané. Hlavně, že to SLÉVA
65 dopadlo, jak to dopadlo. No a jestli se odrazila na našem vztahu? Tak nedocházelo NEHODÍ SE
66 k hádkám ani k žádným sporům, protože nebyla doma, takže by se dalo říct, že vlastně
67 ani žádný vztah v tu dobu nebyl. V době, kdy na nějakou dobu přijela zpět si myslím, že
68 to bylo docela v pořádku. Tak člověk se snažil hlavně kvůli malé, že.

69

70 5. Jak vnímalo Vaše pěstounství i Vaše širší okolí rodiny?

71 Já si myslím, že z počátku asi zcela normálně. Nikdo se k tomu nijak záporně PŘIJMÁ TO
72 nevyjadřoval, nebo teda aspoň ne před námi, přede mnou. Až do doby, kdy teda zemřel
73 manžel, Martinčin dědeček, to jí bylo 11 let, tak jsem to přestala na nějakou dobu NEVYLÁDAM
74 psychicky zvládat, tak se o vnučku staral hodně můj syn, který bydlí 30 km daleko a bylo DÍTĚ ZDRAVÁ
75 to pro něj docela náročné. Navíc do toho zasáhlo dědictví, které po jsme museli po MAJETEK
76 manželovi dořešit. To můj syn chtěl, aby se jeho děti, tedy matka Martinky a její bratr, NEDŮVĚRA
77 vzdali dědictví, protože se můj syn se bál, že ona bude schopná být v tady v České
78 republice prodat a já s Martinkou skončíme na ulici. Tehdy v podstatě první projevila o VYPOŘÍZENÍ
79 Martinku zájem, když jí řekla, ať se rozhodne, jestli s ní pojedou do Irska nebo zůstane MATKY
80 v Čechách se mnou. Jenže Martinka tehdy měla 11 let, chodila tady do školy, měla tady
81 kamarády, nechtěla mě tady nechat a co víc, ji téměř neznala, že. Takže se tehdy
82 rozhodla, zůstat tady se mnou. Ale já so myslím, že to tehdy stejně řekla jen na truc, CHCI ZŮSTAT
83 protože se řešilo to dědictví. Jinak si myslím, že by na to řeč nepřišla. Potom se pokazily PROBLÉMY
84 vztahy pokazily i mezi mnou a mým synem, dokonce se mu jednu dobu podařilo S MŮJ KOU
85 Martinku proti matce poštvat, že s ní dva roky nemluvila. On prostě nedokázal NEMLUVÍ
86 překousnout, že ona byla schopná nechat tady malou dcerku a někam se s klidným ZÁŘÍ
87 srdcem odstěhovat.

88

89 6. Probíhá mezi dítětem svěřeným Vám do péče a jeho biologickými rodiči
90 pravidelný kontakt? Je ze strany rodičů zájem?
91 Máte nastavena nějaká pravidla?

92 No jak už jsem řekla, otec dlouhé roky o Martince nevěděl, ale i když už se o ní potom NEŘEŠIL
93 dozvěděl, žádný kontakt nikdy neproběhl. Co se týká matky, ta ty první roky byla OTCE
94 v Německu, potom se vrátila, tak samozřejmě nějaký kontakt byl. Potom zase odjela do MATKA V
95 Mexika, následovalo Irsko. No takže jaký velice kontakt. Nebudu malou někam posílat ZABRANĚNÍ

96 v balíku. Ale v dnešní době už je samozřejmě všechno jinak. Po té situaci s dědictvím, za
 97 nějaké možná 4 roky se situace natolik uklidnila, že Martinka začala pravidelně každý rok
 98 svoji matku v Irsku navštěvovat. Ovšem nevlastní dcera se sem z Irsku už nikdy nevrátila.
 99 Už jsme ji neviděli po tom incidentu s dědictvím. Ale tak aspoň že ten kontakt s dcerou
 100 se nějakým způsobem dal dohromady. Nebo teda dale by se fíct, že ty vztahy jsou na
 101 dost dobré úrovni na to všechno, co tomu předcházelo. Jak říká Martinka, mají spolu
 102 vztah jako nejlepší kamarádky a ona jí nic nemá za zlé, protože ví, že to sama neměla
 103 jednoduché.

NEVLASTNÍ
VZTAHY

TRVALÉ
OVANÉ

SHŘEŠENÝ

ODPUŠTENÍ

104
 105 7. Jak to vidíte dál z pohledu do budoucna? Budete i nadále zvládat veškeré
 106 náležitosti patřící k výchově?

107 Já už to teď asi nevidím vůbec nijak, nebo to spíše už neřeším. Vnučka je dospělá, za
 108 krátko dokončí studium a tím pěstounská péče skončí, takže já už teď žádné pohledy do
 109 budoucna, co se týče této záležitosti nemám.

NEŘEŠÍM

111 8. Jak vnímáte finanční zabezpečení dítěte ze strany státu? Jaké obavy Vám v této
 112 sféře do budoucna vyvstávají?

113 Za mě bylo finanční zabezpečení vždy v pořádku, nějak jsem si nestěžovala. A i kdyby,
 114 k čemu by mi to bylo, že. A do budoucna? Jak už jsem říkala, už neřeším v hlavě nic, co
 115 se týká pěstounství. Navíc Martinka chodí už roky po brigádách, takže má i svoje peníze,
 116 to není žádný problém.

DOŠTA
ODHLEDY

VLASTNÍ
ZABEZPEČENÍ

~~17~~
~~18~~
~~19~~
~~20~~
~~21~~

CO SE STALO: A10 - nechtěnné sňatek + A22
 A13 - výjezd nevlastních dětí
 A23 - otec a sňatek + manžel
 A30 - opouštění dítěte
 A32 - A34 - počátek pěstounské péče
 A43 - manžel v rodině
 A45 - obavy
 A73 - A79 - vypracování matky
 A82 - chci manžel s pěstounkou

USKALÍ PĚSTOUNSTVÍ: A16 - problémy v manželství
 A17 - alkohol
 A73 - nevládním
 A74 - dítě přebírá syn

POTIŽE MATKY: A19 - utěk z domova

A21 - vzepírní se

A25 - návrat domů

A26 - odvírní se

A28 - potíže s problémy

A38 - další dítě

A39 - matka tvale pyč

NEZÁJEM RODIČŮ: A24, A92 - nezajímá otce

A35 - ukolomání

A54 - co bude dál

A61 - nepřítomnost

A62 - soublas s píči

A63 - bez vyjádření

A94 - matka v zahradě

A99 - tvale odlovení

JISTOTA: A51, A56 - samostatnost

A43 - učebat v rodilé

JAK TO VIDÍ OSTATNÍ: A71 - přijímají to

776 - medúvára

VZTAHY S MATKOU: A84 - s matkou nemluví

A85 - kášt

A97 - nováckání vatahu

A60 - smíření

A62 - odpustění

VZTAHY PĚSTOUNŮ S RODIČI: A64 - úleva

A65 - nechtáme se

A75 - problém s majetkem

VYHLÍDKY PĚSTOUNŮ: A107 - nečím

A113 - dostateční odměny

A115 - vlastní vakerpění